T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BANKACILIKTA MALİYETLER VE FİYATLANDIRMA TÜRKİYE'DEKİ İLK ALTI BÜYÜK BANKANIN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren Aybike URLU

ANA BİLİM DALI: İŞLETME

KOCAELİ, 2007

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BANKACILIKTA MALİYETLER VE FİYATLANDIRMA TÜRKİYE'DEKİ İLK ALTI BÜYÜK BANKANIN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren Aybike URLU

ANA BİLİM DALI: İŞLETME

PROGRAMI: MUHASEBE FİNANSMAN

DANIŞMANI: Prof. Dr. Gültekin RODOPLU

KOCAELİ, 2007

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ* SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BANKACILIKTA MALİYETLER VE FİYATLANDIRMA TÜRKİYE'DEKİ İLK ALTI BÜYÜK BANKANIN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan : Ceren Aybike URLU
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih ve No: 26.09.2007-2007/22

Prof.Dr. Gültekin RODOPLU

Yrd. Doç. Dr. Hülya G.ÇEKMECELİOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Sami KARACAN

KOCAELİ 2007

ÖZET ..... **III**
ABSTRACT ..... **IV**
KISALTMALAR ..... **V**
TABLO VE GRAFİKLER ..... **VI**
GİRİŞ **1**

I. BÖLÜM
BANKA VE BANKACILIK

1.1. BANKALARIN EKONOMİK ÖNEMİ **4**
1.2. BANKALARIN FON KAYNAKLARI **8**
1.2.1. ÖZKAYNAKLAR 8
1.2.2. YABANCI KAYNAKLAR 9
1.2.2.1. Mevduat *9*
1.2.2.2. Tahvil İhracı *11*
1.2.2.3. Merkez Bankası Kredileri *11*
1.2.2.4. Diğer Krediler *12*
1.3. BANKA GELİR TABLOSU **12**

II. BÖLÜM
BANKACILIKTA FİYATLANDIRMA

2.1. FİYATLANDIRMAYI ETKİLEYEN BAŞLICA FAKTÖRLER **14**
2.1.1. KAYNAK MALİYETİ 15
2.1.1.1. Kaynak Maliyetini Etkileyen Başlıca Kalemler *17*
2.1.1.2. Kaynak Maliyetinin Hesaplanma Yöntemleri *19*
2.1.2. MÜŞTERİNİN KREDİBİLİTESİ 20
2.1.3. KREDİNİN VADESİ VE GERİ ÖDEME KOŞULLARI 22
2.1.4. DİĞER MALİYETLER 23
2.1.4.1. Genel Vergi Mevzuatından Kaynaklanan Maliyetler *23*
2.1.4.2. Bankacılık ve Sermaye Piyasası Mevzuatından Kaynaklanan Maliyetler *24*
2.1.4.3. İşlem Maliyetleri *26*
2.1.5. REKABET DURUMU 26
2.2. FİYATIN BELİRLENMESİ **27**
2.2.1. KREDİ FİYATLANDIRMA YÖNTEMLERİ 29
2.2.1.1. Maliyet Artı Kâr Fiyatlaması *29*
2.2.1.2. Marjinal Fiyatlandırma *29*
2.2.1.3. Maliyete Dayalı Olmayan Yöntemler *30*
2.2.2. BİREYSEL KREDİLERİN FİYATLANDIRILMASI 31
2.2.3. BANKALAR ARASI KREDİ İŞLEMLERİNİN FİYATLANDIRILMASI 33

III. BÖLÜM
TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ İLK ALTI BÜYÜK BANKANIN ANALİZİ

3.1. GİDER HESAPLARI 34

3.1.1. FAİZ GİDERLERİ 34
3.1.2. VERİLEN ÜCRET VE KOMİSYON GİDERLERİ 38
3.1.3. DİĞER FAALİYET GİDERLERİ 39

3.2. GELİR HESAPLARI.....42

3.2.1. FAİZ GELİRLERİ.....42
3.2.2. ALINAN ÜCRET VE KOMİSYON GELİRLERİ 48

SONUÇ.....50

YARARLANILAN KAYNAKLAR 53

ÖZET

Bu çalışmada, bankacılıkta maliyetler ve fiyatlandırma konuları üzerinde durulmaktadır. Öncelikle banka ve bankacılık kavramları açıklanmakta, bankaların fon kaynakları ve gelir tablosu kalemleri genel olarak incelenmektedir.

Daha sonraki bölümde; fiyatlandırma konusunda bankaların hassasiyet gösterdikleri noktalar açıklamakta ve fiyat kararını etkileyen etmenler incelenmektedir. Değişik fiyatlandırma yöntem ve stratejileri açıklanmaktadır.

Çalışmanın son bölümünde, Türkiye'de aktif büyüklüklerine göre seçilen ilk altı büyük bankanın gelir tablosu ve bilanço verilerinden hareketle, fiyatlandırma kararlarına etki edebilecek gelir ve gider kalemleri incelenmektedir. Uygulama konusu bankaların yatay ve dikey analizleri karşılaştırmalı olarak yapılmakta ve yorumlanmaktadır.

ABSTRACT

In this study, bank costs and pricing examined. First of all, bank and banking consepts are explained, money resources of banks and income statement accounts are studied.

In this respect, the points which are the banks are sensitive about and the factors that effects pricing decisions are studied. Different types of pricing forms and strategies are explained.

In the last part of this study, the six biggest banks in Turkey which had been chosen by bigness of assets are analysed with their balance sheet and income statement datum. Their horizontal and vertical analyse of these financial tables are compared and explicated.

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı Geçen Eser
A.Ş	:	Anonim Şirket
BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BSMV	:	Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
DEK	:	dövize endeksli krediler
Dispo	:	Disponibilite
KKDF	:	Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
TSMF	:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Primi
TBB	:	Türkiye Bankalar Birliği
YTL	:	Yeni Türk Lirası

TABLO VE GRAFİKLER

Tablo 1. Banka Özet Gelir Tablosu

Tablo 2. Mevduat Bankaları Tüketici Kredileri ve Kredi kartları

Tablo 3. Altı Büyük Bankanın Faiz Giderleri

Tablo 4. Altı Büyük Bankanın Faiz Giderlerinin Yatay Analizi

Tablo 5. Altı Büyük Bankanın Faiz Giderleri Dikey Analizi

Tablo 6. Altı Büyük Bankanın Verilen Ücret ve Komisyon Giderleri

Tablo 7. Altı Büyük Bankanın Diğer Faaliyet Giderleri

Tablo 8. Altı Büyük Bankanın Diğer Faaliyet Giderleri Yatay Analizi

Tablo 9. Altı Büyük Bankanın Diğer Faaliyet Giderleri Dikey Analizi

Tablo 10. Altı Büyük Bankanın Faiz Gelirleri

Tablo 11. Altı Büyük Bankanın Ortalama Faiz Oranları

Tablo 12. Altı Büyük Bankanın Faiz Gelirlerinin Yatay Analizi

Tablo 13. Altı Büyük Bankanın Faiz Gelirleri Dikey Analizi

Tablo 14. Altı Büyük Bankanın Kredi Analizi

Tablo 15. Altı Büyük Bankanın Yatay Kredi Analizi

Tablo 16. Altı Büyük Bankanın Dikey Kredi Analizi

Tablo 17. Alınan Ücret ve Komisyon Gelirleri

GİRİŞ

Bankacılık, diğer sektörlerden farklı olarak kendi sermayesinden çok tasarrufları kullanması ve yatırımları finanse etmesi bakımından üzerinde önemle durulması gereken bir sektördür. Genel ekonomideki olumsuzluklar bankacılık sektörüne doğrudan ve şiddetli bir biçimde yansımakla beraber bankacılık sektöründeki olumsuzluklar da genel ekonominin tamamına aynı biçimde yansımaktadır. Yüksek enflasyon ve piyasalarda belirsizlik yaşandığı dönemlerde bankalar bu etkiyi arttırıcı unsur olmaktadırlar. Ekonominin sağlıklı seyrettiği dönemlerde bankacılık sistemi, ekonomik büyümenin itici gücü olmaktadır.

Bankacılık sektörü, yarattığı kaydî para ve kullandığı devlet tahvilleri, repo vb. parasal enstrümanlarla para politikalarının uygulanmasında büyük önem taşımakta, ekonomik faaliyetlerin kayda alınmasını sağlayarak vergi gelirlerini arttırıcı etkide bulunmaktadır.

En önemli işlevi, tasarruflarla yatırımlar arasında bağlantı kurmak olan bankalarda fiyatlandırma yapılırken çok hassas bir kaynak maliyeti hesabı yapılmalıdır. Gerekli donanıma sahip bankaların, her kaynak giriş-çıkış işleminden sonra tekrar kaynak maliyeti hesaplamaları, en uygun fiyata ulaşmada ilk adımdır.

Müşterinin ve kredi konusu yatırımın mali yönden incelenmesi ve çıkan sonuçlara göre, müşterinin kredi değerliliği göz önünde bulundurularak bir fiyatlama yapılması gereklidir. Ayrıca vergi ve yasal yükümlülükler, genel giderler, piyasadaki rekabet durumu, rakiplerin finansal yapısı, kredinin vadesi, geri ödeme koşulları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Bankalarda verimliliğin tek ölçütü yüksek faiz değildir. Banka, uygun fiyatlandırma yaparak, ürün ve hizmet yelpazesini genişleterek, mevcut müşterileri kaybetmeme ve yeni müşteriler kazanma amacında olmalıdır. Çünkü müşterilerin bankaya sağlayacağı gelirler, kaynak maliyetini değiştirerek daha düşük bir fiyatlama yapılmasını da sağlayabilir.

Rekabet ise göz önünde bulundurulması gereken bir diğer konudur. Elektronik hizmet ağlarının genişletilmesi, daha iyi ve daha verimli hizmet verilmesi ile müşterilere bölgesel, uluslararası ve global piyasalara erişebilme olanaklarının sağlanması gibi birçok unsur, rekabet avantajı sağlamak için kullanılabilir. Değişen ekonomik ve teknolojik koşullara paralel olarak bankacılığın da sürekli ve hızlı bir değişim içinde olması, bankalara giderek daha karmaşık bir yapı hazırlamıştır. Teknolojik yenilikleri takip etmek özellikle banka gibi ekonomik organizasyonlar için büyük önem arz etmektedir.

Bankaların mali başarısızlıkları sadece banka sermayedarlarını ve müşterilerini etkilemekle kalmamakta, ekonominin bütününe olumsuz olarak tesir etmektedir.

Türkiye şu anda hem uluslararası kuruluşların desteğini sağlayan ekonomik istikrar programı ile hem de Basel II paralelinde bankacılıkta risk kontrolü ve yönetimi konusunda adımlar atmakta, mali piyasaların en önemli unsuru olan güveni sağlamaya çalışmaktadır. Türkiye 2002 yılından itibaren sergilediği olumlu görünümü sayesinde, yabancı yatırımcıların Türkiye'ye yönelmesini sağlamış, bu da cari işlemler açığının finansmanında kısa vadeli sermaye hareketleri yerine doğrudan yatırımların kullanılmasına olanak vermiştir.

Türk finans sektörü, Mayıs–Haziran 2006 yılında finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmaya rağmen büyüme eğilimindedir. Uluslararası standartlara uyum yolunda adımlar atılmaktadır. Türk ekonomisinin riski azalmakta ve istikrarı artmaktadır.

Bu çalışmada, bankaların kaynak maliyetleri ve fiyat politikalarını etkileyen etmenler üzerinde durulmakta, Türk Bankacılık Sektörü'nden aktif büyüklüklerine göre seçilen ilk altı büyük bankanın analizi uygulaması yapılmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde kısaca, banka ve bankacılığın tanımı ile işlevleri açıklanmakta, bankacılık sisteminin ekonomideki yeri ve önemi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca banka fiyatlandırmasını etkileyen fon kaynakları ve banka gelir tablosu hesapları hakkında genel bilgi verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, bankaların fiyatlandırma yaparken göz önünde bulundurdukları başlıca kalemler tanımlanmaktadır. Bu kalemlerin fiyat politikasını hangi doğrultuda ve ne ölçüde etkilediği açıklanmaktadır. Bankaların katlandıkları maliyetler ve bu maliyetlerin fiyatlara yansıması üzerinde durulmakta ve uygun bir fiyat belirlenmesinde izlenecek yollar hakkında bilgi verilmeye çalışılmaktadır.

Üçüncü bölümde ise, Türkiye'deki aktif büyüklüğüne göre seçilen ilk altı büyük bankanın finansal verilerinden hareket edilerek performans analizi yapılmaktadır. Başlıca gelir ve gider kalemleri incelenerek, yatay ve dikey analizlerle oranlar hesaplanmakta, bankalara ait rakamlar karşılaştırmaktadır.

I. BÖLÜM
BANKA VE BANKACILIK

Banka kelimesinin İtalyanca "banco" (bank) kelimesinden geldiği söylenmektedir. Eski zamanlarda bankacılar, bankacılık işlemlerini pazardaki banklarda yapmaktalardı. Eğer bir bankacı başarısız olursa onun bankı halk tarafından kırılırdı, bu da "bankrupt" (iflas) kelimesinin nereden geldiğini açıklamaktadır.[1]

Bankanın tanımı; para, kredi ve sermaye konularına giren her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel ve kamusal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu seçen bir ekonomik birimdir, şeklinde yapılabilir.[2]

Bankalar; mevcut öz kaynaklarını bunun yanında halktan topladıkları mevduatı ve diğer kaynaklardan yarattıkları olanakları kullanarak para ve kredi ticareti yapan ayrıca mali ve sosyal işlere girerek ekonomiye katkıda bulunan ticari işletmelerdir. Diğer işletmelerde para ile malın değişimi söz konusu iken, banka işletmelerinde para ile para değiştirilmektedir.[3]

1.1. BANKALARIN EKONOMİK ÖNEMİ

Bankalar; halkın belirli süreler için kullanmadıkları paraları toplayarak kredi ve plasman şeklinde işleten, hisse senedi ve tahvil alım satımına aracılık eden, para havalesi, kasa kiralama, senet tahsili, emanet kabulü, teminat verme, döviz alım satımı yapma gibi işleri gören mali kuruluşlardır. Para arz ve talebi arasında denge kurulmasını sağlarlar. Bankalar, halkın küçük tasarruflarını toplar, büyük fonlar oluşturur ve böylece bireysel tasarruflarla karşılanamayacak ölçüde büyük krediler verebilirler. Bankalar her şeyden önce, kredi alıp vermenin en önemli noktası olan

[1] F.E. Perry, F.R. Ryder, **Thomson's Dictionary of Banking,** 11.b., Londra: Sir Isaac Pitman and Sons Ltd. Şti., 1965, s. 45.
[2] Mehmet Takan, **Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim,** 2.b., Ankara: Nobel Yayınları, 2002, s. 2.
[3] Sami Karacan, **Banka Muhasebesi**, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 39, Kocaeli, 2000, ss. 4-5.

güveni sağlamalıdırlar. Parasal sermayenin oluşumuna hizmet eden bankalar, kendilerine yapılan tevdiatın vadesinden daha uzun vadede kredi verme olanağına sahiptirler. [4]

Parasını yatırana verdiği faizle kredi verdiği kişiden aldığı faiz arasındaki farktan kazanç sağlayan banka, hem para sahiplerine atıl parasını çalıştırma, müteşebbislere ise sermaye sağlama imkânı verir, hem yatırım imkânı yaratır. Bankaların ekonomik yönden önemini artıran diğer bir husus, tedavül eden paranın miktarına tesir ederek fiyat mekanizmasını etkileyebilmesidir. [5]

Avrupa Birliği bankacılık kuralları koordinasyon 2.tüzüğün II. numaralı ekinde (89/299/EWG) 14 kalem halinde bankacılık işlemleri tek tek aşağıdaki gibi sayılmıştır[6];

- Mevduat ve başkaca geri ödenebilen paraların kabulü,
- Ödünçler (ikraz), özellikle tüketici kredileri, ipotekli krediler, rücu hakkı veren vermeyen factoringler, ticari finansmanlar (Forfaiting'ler dahil),
- Finansal leasing,
- Ödeme işlemlerinin uygulanmasına dönük hizmetler,
- Ödeme araçlarının (kredi kartları, turist çekleri ve banka çekleri) çıkarılması ve yönetimi,
- Yükümlülükler üstlenme ve kefil olma,
- Müşteri ya da kendi adına ticaret (Para pazarı enstrümanları, kambiyo işlemleri, vadeli işlemler, döviz kuru ve faiz oranı enstrümanları, değerli kağıt işleri),

[4] Erhan Arda, **Ekonomi Sözlüğü**, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., 2002, s. 79.
[5] Servet Eyüpgiller, **Banka İşletmeciliği Bilgisi,** Ankara: Sözkesen Matbaacılık Tic. Ltd. Şti., 2003, s. 12.
[6] Ali Sait Yüksel, Aslı Yüksel, Ülkü Yüksel, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2004, s. 5-6.

- Değerli kağıt çıkarımına katılma ve bu çerçevedeki hizmetler,
- Sermaye yapıları, sanayi stratejileri ve bunlara bağlı konularda işletmelere danışmanlık ve işletmeler arası birleşme ve devralma konularında danışmanlık ve hizmet verme,
- İnterbank pazarında para komisyonculuğu işleri,
- Portföy yönetimi ve danışmanlığı,
- Değerli kağıtları saklama ve yönetim işleri,
- Ticari istihbarat,
- Kiralık kasa yönetim hizmetleri.

Bankalar, kamu güvenini sarsmamaları gereken, ekonomik düzende etkileyici ve önemli fonksiyonları bulunan kuruluşlardır. Ekonominin öteki işletmelerinden farklı olarak bankalar; kredi açma, açılan kredinin önemli bir bölümünü yine mevduat olarak alıkoyma, ya da mevduat üzerine çek düzenlenmesine fırsat verme gibi işlevleri sonucu muhasebe yoluyla para (kaydî para) yaratabilen ve bu imkânlarıyla da para değeri üzerinde dolaysız etkilerde bulunabilen işletmelerdir. Bir ödeme aracının banka hesabına alacak kaydedilmesiyle bankaların kaydî para yaratma işlevleri ortaya çıkar. Kaydî para veya hesap parası, bankaların günlük hesap bakiyelerinden oluşur. Kayıt yoluyla devredilir, fakat hesaptan para çekilmek yoluyla her zaman nakit paraya dönüştürülebilir. Kaydî paranın yasal bir ödeme aracı özelliği yoktur.[7]

Halkın bankalardaki vadesiz mevduatı üzerine çek çekmek suretiyle yaptığı ödemeler bankalar arasında karşılıklı alacak ve borçlara sebep olur. Bu alacak ve borçlar ise, takas ve mahsup edilerek, bakiyeler bankaların Merkez Bankası cari hesaplarına işlenerek ödenir. Kaydî para, maddi bir varlığa sahip değildir. Kaydî paranın tedavülüne genellikle çekler aracı olur. Kaydî para ile ödemelerin büyük yararları vardır. Kaydî para ile ödemelerin yaygın olduğu ülkelerde halkın bir süre

[7] Yüksel, **a.g.e**., ss. 85-86.

kullanmadığı paralar bankalarda toplanmakta, ödeme yeri bekleyen atıl paralar kullanılarak, iktisadi faaliyetlerin finansmanına yardım etmektedir.[8]

Kaydî para yaratma sürecinin işlemesi, halkın bankalara güveninin devamına, alışverişlerde çeklerin para gibi benimsenmesine bağlıdır. Elde nakit para bulundurma arzusu, bu işlemi durdurur.[9]

Bankaların ekonomik finansal sistem içindeki yerleri bankalara özgü üç temel işlevi yansıtır. Bunlar aşağıda açıklanmıştır[10];

- Güven işlevi: Paralarını işletmek isteyen yatırımcılar, servetlerini ancak kesinlikle güven veren borçlulara vermek isterler. Bankalarda olması gereken de asıl bu özelliktir.

- Taşıma (hareketlendirme) işlevi: Bankalar, irili ufaklı bütün mevduat için temel toplanma havuzu özellikleri üstlenirler ve bunları, ekonominin anlamlı biçimde yararlanabileceği büyük tutarlara dönüştürürler.

- Dönüştürme (iletim) işlevi: Borçlu ile alacaklı arasındaki en önemli çıkar çatışması kredi süresi konusundadır. Kredi veren, bağlantısının uzun süreli olmamasına çalışır; aldığı parayı yatırımda kullanacak olan kredi alan da, en azından yatırımı amacına ulaşıncaya kadar parayı geri ödeme zorunluluğu altına girmeme eğilimdedir. Bankalar, bu iki çıkar çatışmasına köprü işlevi görürler; çoğu genellikle kısa süreli olan mevduatı, kısa ve orta süreli kredilere dönüştürürler.

Bankalar, küçük ve orta ölçekli teşebbüsler için yatırımlara fon sağlayan önemli bir kaynaktır. Bu durum, özellikle gelişmekte olan ülkelerde etkilidir.[11]

---

[8] Avni Zarakolu, **Para ve Kredi Bilgisi**, Ankara: Sözkesen Matbaacılık Tic. Ltd. Şti., 2003, ss. 11-12.
[9] Eyüpgiller, **a.g.e.**, s. 13.
[10] Yüksel, **a.g.e**., s. 10.
[11] Michael Ehrmann, Leonardo Gambacorta, Jorge Martinez - Pagés, Patrick Sevestre, Andreas Worms, " **Fınansal Systems And The Role Of Banks In Monetary Polıcy Transmission In The Euro Area** ", s. 7, http://www.bde.es/informes/be/docs/dt0118e.pdf/12.08.2007.

Merkez Bankası, bankaların bulundurması gereken rezervleri artırıp azaltarak, para arzını kısabilir veya genişletebilir[12]. Merkez Bankası'nın izlediği para politikasını sıkılaştırmasıyla, bankaların verdikleri toplam borcu aşamalı olarak yavaşça düşürmelerine ve kıymetli kâğıtlar gibi banka kaynaklı olmayan finansman şekillerinin yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Bu geçici ikame finansman yolu ile; toplam yatırımlardaki düşüş, yalnızca faiz oranlarındaki artışa dayandırılarak yapılan bir tahminden daha fazla olacaktır.[13]

1.2. BANKALARIN FON KAYNAKLARI

1980 öncesi Türkiye'de bankacılık sektöründe fon kaynağı ve kullanımı açısından baskın olan ekonomik birim, kamu kesimidir. Bu da, finansla baskının artmasına ve sektörün rekabetten uzak bir yapılanmada çalışmasına neden olmaktaydı. Türkiye'de bankacılık sektörü, yaşanılan liberalizasyon sürecinde, daha önceki dönemdeki sermaye yapısı nedeni ile öncelikle fon kaynağı açısından etkilenmiştir.[14]

1.2.1. Özkaynaklar

Bankalar için özkaynak, ödenmiş sermayeleri ile yedek akçeleri ve dağıtılmayan kar toplamıdır. Ödenmiş sermaye, bankaların üç aylık hesap özetlerindeki fiilen ödenmiş veya Türkiye'ye ayrılmış ve ödenmiş sermayelerinden, bilançoda görülen zararın yedek akçelerle karşılanamayan kısmı ile yabancı ülkelerdeki şubelerine ayırdığı sermaye düşüldükten sonra kalan bakiyedir. Henüz kurulmakta olan bir bankada, ne yedek akçe, ne de bilanço zararı söz konusu olamayacağından özkaynak esasında taahhüt edilen sermayenin fiilen ödenmiş kısmından oluşacaktır.[15]

---

[12] State Of Connecticut Department Of Banking, " **ABC's Of Banking** ", http://www.ct.gov/dob/cwp/view.asp?a=2235&q=297884 /02.09.2007.
[13] Anil K. Kashyap, Jeremy C. Stein, " **The Role Of Banks In Monetary Policy: A Survey With Implications For The European Monetary Union** ", s. 4, http://www.chicagofed.org/publications/economicperspectives/1997/epsepoct97a.pdf/30.07.2007.
[14] Tezer Öçal, Ömer Faruk Çolak**, Finansal Sistem ve Bankalar,** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 1999, s. 114.
[15] Öçal,Çolak, **a.g.e**., s. 115.

1.2.2. Yabancı Kaynaklar

Bankaların fon kaynakları arasında yabancı kaynakların önemi büyüktür. Banka portföyünün yabancı kaynak oranı; hem sermayedarlar, hem alacaklılar, hem de müşteriler tarafından dikkat edilen bir unsurdur.

1.2.2.1. Mevduat

Bankaların birikim ve sermaye sahiplerinden ilk istediklerinde veya belli bir vade sonunda geri vermek üzere aldıkları paralara mevduat veya tevdiat denilir.[16] Bankanın başlıca kaynağı olan mevduatlar, iş kesimi, hane halkı ve hükümetin bankaya karşı finansal hak sahipliğini simgeler.[17]Kişi ya da kurumların bankalara para yatırmalarının başlıca iki nedeni vardır;[18]

- Gelir elde etme,
- Güvenli bir biçimde saklama.

Mevduat banka işletmelerine yasalarla tanınan bir yetki ürünü olup, tasarruf ve sermaye sahiplerinden ilk taleplerinde veya vade sonunda iade edilmek üzere toplanan paralardır[19].

Mevduatlar çeşitli açılardan bölümlenebilir. Hukuki ve teknik yönden önem arz eden iki tasnif; mevduatları vadelerine göre ve açtıranlara (mudilere) göre bölümlendirmedir.

Vadelerine göre mevduat çeşitleri;

- Vadesiz (ihbarsız) mevduat: Bankalara belirli bir süreyle bağlı olmaksızın istenildiği zaman geri alınmak üzere yatırılan paralara vadesiz mevduat denir. Sözkonusu mevduatı her an müşterinin kullanımına hazır bulundurmak gerektiğinden, bankaların bu tür paralardan yararlanması olanağı göreceli olarak azdır.[20]

---

[16] Gültekin Rodoplu, **Para ve Sermaye Piyasaları**, Isparta: Tuğra Ofset, 2002, s. 38
[17] Peter S. Rose, **Commercial Bank Management**, Boston: Irwin McGraw-Hill Edition, 1991, s. 104.
[18] Turgut Sungur, **Bankacılar İçin Banka Tekniği**, 4. b., Ankara: Sözkesen Matbaacılık, 1999, s. 3.
[19] Eyüpgiller, **a.g.e**., s.107.
[20] Sungur, **a.g.e**., s. 5.

- Vadeli mevduat: Belirli bir vade için açılmış banka hesabıdır. Mudi, vade bozulmadığı sürece, vade sonunda anlaşılan faizi alır. Vade uzadıkça, faiz getirisi artar.

- İhbarlı mevduat: Bankalara ancak ihbar tarihinden belirli bir gün sonra çekilmek kaydıyla yatırılan paralara ihbarlı mevduat denir. Her ihbarlı mevduat, ihbar süresi kadar vadeli sayılır. İhbarlı mevduat, vadeli mevduat ile vadesiz mevduat özelliklerini taşır. İhbarlı mevduata, bankaya vadesiz mevduattan daha fazla hareket serbestliği tanıdığı için daha fazla faiz verilir ve bu faiz oranının belirlenmesinde ihbar süresinin uzunluğu rol oynar.[21]

Açtıranlara (mudilere) göre mevduat çeşitleri ise;

- Tasarruf mevduatı: Bankalar tasarruf mevduatını diğer mevduat hesaplarından ayırmak zorundadırlar. Ticari işlemlere konu olmayan mevduat ve gerçek kişilerin açtırdıkları mevduat olarak tanımlanır. Tasarruf mevduatı üzerine çek keşide edilmesi ticari işlem niteliğinde olmadığından, tasarruf hesapları üzerine çek keşide edilmesi hesabın mevduat sigortasından yararlanmasını engellemez[22].

- Resmi mevduat: Genel ve katma bütçeli daire ve kuruluşlar, yerel yönetimler (köy, belediye, il özel idareleri), adli merciler (mahkeme, savcılık, icra-iflas daireleri, tereke hakimlikleri gibi), devlet hazinesi ve devlete ait kamu kuruluşları tarafından yapılan tevdiatın yatırıldığı hesaplardır.[23]

- Ticari mevduat: Ortaklıklara, ticari firmalara, kurum, kooperatif ve birliklerin ticari işletmelerine, devletin iktisadi alandaki firma ve işletmelerine ait mevduattır.[24]

[21] Sungur, **a.g.e**, s. 6.
[22] http://www.finansbank.com.tr/sss/mevduatguvencesi.jsp / 07.08.2007.
[23] Yüksel, **a.g.e.**, s. 269.
[24] Zarakolu, **a.g.e**., s. 124.

- Bankalar mevduatı: Bankalar arası tevdiata ait hesaplardır.

- Diğer kuruluşlar mevduatı: Elçiliklere, konsolosluklara, noterlerin emanet paralarına, mahkeme tevdi yeri kararlarına, apartman yöneticilerine, vakıflara, derneklere, meslek kuruluş ve birliklerine, sendikalara, ortaklıkların tasarruf ve yardımlaşma sandıklarına, askeri kantinlere, okul kantinleri ve kitaplıklarına ait hesaplardır.

1.2.2.2. Tahvil İhracı

Daha çok yatırım ve kalkınma bankaları fon kaynağı olarak tahvil ihracına başvururlar. Çünkü, bu bankaların açtıkları uzun vadeli kredileri mevduat ve özsermaye ile karşılamaları mümkün değildir.[25]

Uzun vadeli yabancı kaynakların başında, bankalar için mevduattan sonra tahviller gelmektedir. Tahviller alacaklılık sağlayarak belli bir meblağı temsil ederler.[26]

1.2.2.3. Merkez Bankası Kredileri

Merkez Bankası'nın sorumlulukları Türk ekonomisinde meydana gelen değişikliklere paralel bir gelişme göstermektedir. Merkez Bankası'nın birincil görevi ekonomik kalkınmayı desteklemek olarak belirlenmiştir. Bu görev ve sorumluluklar dahilinde, Merkez Bankası bankaların geçici likidite ihtiyacını karşılamak için onlara reeskont ve avans şeklinde kısa vadeli kredi açar.

Bankalar ile Merkez Bankası arasındaki reeskont işlerinin aşamaları şunlardır;[27]

- Kendisine bir reeskont kredi limiti tanıtan banka şubesi, nakit ihtiyacını karşılamak üzere portföyündeki daha önce iskonto ve iştira ettiği senetleri bir bordro (liste) ekinde Merkez Bankasına verir.

[25] Öçal, Çolak, **a.g.e**., s. 122.
[26] Eyüpgiller, **a.g.e**., s. 72.
[27] Sami Karacan, **a.g.e.**, s. 53.

- Merkez Bankası şubesi kendisine reeskont için verilen senetleri, senet borçlularını risk ve kredi durumları açısından inceler, reeskonta kabul edilen senetleri alıkoyar; diğerlerini bankaya iade eder.

- Merkez Bankası şubesi reeskonta kabul ettiği senetlerin net tutarını bankanın hesabına alacak kaydeder.

- Reeskont ettirilen senetler vadelerinden kısa bir süre önce, banka tarafından tutarları ödenmek suretiyle geri alınır.

1.2.2.4. Diğer Krediler

Bankalar yurtiçi ve yurtdışı bankalardan kısa veya orta vadeli kredi alarak, kredilerine kaynak yaratabilir. Bankaların kullandığı bir başka fon kaynağı ise İnterbank piyasasıdır. Bu kaynak kısa sürelidir. Bankalar, İnterbank'tan gecelik veya haftalık şekilde fon elde edebilmektedirler.[28]

1.3. BANKA GELİR TABLOSU

Bankaların elde ettikleri gelirler ile bu gelirleri elde etmek için yapılan giderlerin gösterildiği tablodur. Banka bilançosu, bankanın o anki finansal durumunu gösteren statik bir finansal tablodur. Gelir tablosu ise, bankanın belli bir hesap döneminde elde ettiği gelirler ile yaptığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış bir biçimde gösteren dinamik bir finansal tablodur. Gelirleri ve giderleri karşılaştırarak; dönem sonuçlarını kâr veya zarar olarak özetler.

Bankaların gelir tablolarına bakıldığında, özet olarak dokuz ana kalemden oluştuğu görülür. Bu kalemler; faiz gelirleri, faiz giderleri, net faiz gelirleri, faiz dışı gelirler, faiz dışı giderler, net faiz dışı gelirler, vergi öncesi kâr-zarar, vergi karşılığı ve net kâr (zarar) kalemleridir.

[28] Öçal, Çolak, **a.g.e**., s. 122.

Tablo 1. Banka Özet Gelir Tablosu

I.	Faiz Gelirleri
II.	Faiz Giderleri
III.	Net Faiz Geliri
IV.	Faiz Dışı Gelirler
V.	Faiz Dışı Giderler
VI.	Net Faiz Dışı Gelirler
VII.	Vergi Öncesi Kâr (Zarar)
VIII.	Vergi Karşılığı
IX.	Net Kâr (Zarar)

Kaynak: http://www.imkb.gov.tr/gelirtablosu/mtablodonem.htm/22.11.2006.

Faiz gelirleri; kullandırılan kredilerden alınan faizleri, bankalara kullandırılan kredilerden alınan faizleri, menkul değerlerden alınan faizleri ve bunlar dışında geri kalan diğer faiz gelirlerini kapsar. Faiz giderleri ise; bankaların birincil fon kaynakları olan mevduata ödedikleri faizi, diğer bankalardan ve Merkez Bankası'ndan alınan kredilerin faizini ve bunların dışında kalan diğer faiz giderlerini kapsar. Net faiz geliri ise; faiz gelirleri ve faiz giderleri arasındaki olumlu veya olumsuz farktır.

II. BÖLÜM
BANKACILIKTA FİYATLANDIRMA

Kredi kârlılığını; genel yönetim giderleri ve fonlama maliyetlerine göre kredi faizlerinin ve diğer hizmetlerin fiyatlandırılması belirler. Büyük gelir kalemi oluşturduğu için kredilerin fiyatlandırılması bankaların kârlılıklarında önemli rol oynar. Günümüz bankacılığında kredi faizlerini açık piyasa işlemleri belirler. Bu bankacılık piyasalarının uluslar arası nitelik kazanmasının, pay senedi ve finansman bonolarının daha fazla kullanılmaya başlanmasının bir sonucudur.[29]

2.1. FİYATLANDIRMAYI ETKİLEYEN BAŞLICA FAKTÖRLER

Bankacılık sektörü, sermaye birikimini hızlandırarak ve kaynakların verimli alanlara yönlendirilmesine katkı sağlayarak, kredi mekanizması yoluyla reel sektörün finansmanını gerçekleştirerek, ekonomik süreci etkileyen en önemli sektörlerden biridir. Bankalar fiziki bir mal üretmez, hizmet üretirler ve bu hizmetin ölçülmesi ve hesaplanması oldukça sorunludur, ayrıca çok sayıda girdi çıktıyla çalışmaları bu hesaplamayı zorlaştırmaktadır.

Her işletmede olduğu gibi bankalarda da ürünün fiyatının saptanmasında bir takım faktörler göz önünde bulundurulmalıdır.

- Kaynak maliyeti,
- Müşterinin kredibilitesi,
- Kredinin vadesi ve geri ödeme koşulları,
- Diğer maliyetler,
- Rekabet durumu bu faktörlerden birkaçıdır.

Türk bankacılık sektörünün başlangıcından günümüze, özellikle 1980 sonrası uygulamaya konulan reform politikaları sonrasında, karşılaştığı başlıca temel

[29] Niyazi Berk, **Kredi Yönetimi**, İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2001, s. 162.

sorunlar; ekonomik istikrarsızlık, mali riskler, yüksek kaynak maliyeti, haksız rekabet koşulları, teknolojideki hızlı gelişmeler, özkaynaklarin yetersizliği ve yeniden yapılanma sorunları şeklinde sıralanabilir.[30] Bütün bu sorunlar, bankacılık sektöründe fiyatlama politikalarına da yansımıştır. Türk finans piyasasında, tasarrufları bankacılık sistemine çekmede en önemli finansal araç mevduat olmuş, yüksek enflasyon ve kamunun borçlanma gereği nedeni ile ulaşılabilen yüksek maliyetli fonlar, yüksek aktarma maliyeti ile reel kesime aktarılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca, devletin bankacılık kesimi üzerine getirdiği yük olarak değerlendirilen disponbilite ve munzam karşılık yükümlülüğü kaynak maliyetini toplanan kaynakların plase edilebilecek miktarını düşürmek suretiyle etkilerken, Tasarruf Mevduati Sigorta Fonu Primi, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesintisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu giderlerine katılma payı doğrudan gider kalemi niteliğindedir[31].

2.1.1. Kaynak Maliyeti

Mevduatını bankada tutan mudinin bankadan beklediği belirli bir faiz oranı söz konusudur. Kaynak maliyeti kavramı sadece mevduatlar ve özsermayeyi değil; repo, kullanılan krediler, bankalararası para piyasasından sağlanan kaynakları da içerir. Çünkü müşteriye sunulan krediler mutlaka bankanın temin ettiği kaynaklarla fonlanır. Bu kaynaklar[32];

- Vadesiz mevduat
- Vadeli mevduat
- Döviz tevdiat hesapları
- Repo fonlar
- Borç olarak alınan fonlar

[30] İlker Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2000, s.125.
[31] Zeynep Ada Eroğlu, **Türk Bankacılık Sisteminde Kaynak Maliyeti,** Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu MSPD Çalışma Raporları: 2001-5, s. 6.
[32] Belkıs Seval, **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi,** İstanbul: Avcıol Matbaası, 1990, s. 225.

- Sermaye fonları ve mevduat sertifikalarından oluşur.

Bankaların maliyetlerini, diğer firmalar gibi ikiye ayırmak mümkündür. Bunlar sabit ve değişken maliyetlerdir. Genel olarak bankaların gayrimenkul ve aktifleri ile batık maliyetleri sabit maliyet olarak ele alınmaktadır. Toplamış oldukları kaynaklara ödedikleri faiz ve özsermayenin alternatif maliyeti ile personel vb. giderleri de değişken giderler içinde yer almaktadır.[33]

Bankalar fiyatlama yaparken, hassas bir kaynak maliyeti hesaplaması yapmak zorundadırlar. Kaynak maliyetlerinin düşürülebilmesi için; öncelikle makro ekonomik istikrarın sağlanması ile faiz ve kur farkı giderlerinin azaltılması gerçeği ortaya çıkmaktadır. Diğer maliyet unsurları incelendiğinde de; devletin bankacılık işlemleri üzerinden aldığı kamu paylarını düşürmesi ve hatta bazılarını kaldırması, ayrıca bankaların da faaliyet giderlerini azaltıcı, gelirlerini arttırıcı örgütlenmelere gitmeleri ve önlemler almaları gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Özellikle kriz ortamlarında, bankalarca sağlanan kaynakların, yatırımlarda kullanılmak üzere reel kesime aktarılması sırasında, fiskal ve parafiskal yük ve yükümlülükler nedeniyle kısıntıya uğrayabildiği görülmektedir. Yüksek enflasyon dönemlerinde bankalar, enflasyonun zararlı etkilerinden kaçınmaya çalışmakta ve normal ortamdan daha farklı işlem ve stratejiler uygulamaktadırlar. Kamu borçlanması artarak devam ettiği sürece bankalar en basit ve garantili yatırım aracı olarak kamu sektörüne yönelmekte fakat bu durum onların temel görevi olan kaynakların etkin dağılımı için fonlara aracılık etme görevlerinden uzaklaşmalarına sebep olmaktadır. Yüksek oranlı enflasyon dönemlerinde bankaların nominal olarak artmış görünen kârları, reel olarak azalmakta ve bunun sonucunda özkaynakların reel büyüklüğü düşmektedir. Ayrıca bu olumsuz makro ekonomik koşullar, bankaların kaynak maliyetlerini ve diğer işletme giderlerini arttırmakta, bu etki sonucunda artan kredi faizleri ise, özellikle piyasaya yönelik düşük riskli plasman olanaklarını daraltmaktadır.[34]

[33] Öçal, Çolak, **a.g.e.**, s. 186.
[34] Parasız, **a.g.e.**, s. 125.

Yani enflasyonun düşürülmesi ile hem ekonomik istikrar sağlanabilir hem de banka kredileri kaynak maliyetleri düşürülerek piyasalara daha fazla fonu daha az faiz yükü ile kullandırmaları sağlanabilir. Bankaların tahsili gecikmiş alacaklarının kaynak maliyetine olan yükü de hafiflemiş olacaktır. Makro ekonomik dengeye kavuşmamış ülkelerde bankacılık sektörünün dengeye ulaşmasını beklemek doğru değildir[35].

2.1.1.1. Kaynak Maliyetini Etkileyen Başlıca Kalemler

Bir kredinin fiyatlandırılmasında dikkate alınan en önemli faktör maliyettir, aynı zamanda kredi ilişkisindeki en önemli gideri oluşturmaktadır. Fiyatlandırmayı etkileyen başlıca maliyet unsurları; özkaynak ve likidite maliyetleri, kredi riski maliyetleri, birim maliyetler ve genel maliyetler olarak sıralanabilir. Ayrıca, iş hacmindeki değişikliklere duyarlılık bakımından değişken, sabit ve yarı değişken maliyetler şeklinde bir gruplandırma da yapılabilir.

- Özsermaye ve Likidite Maliyetleri: Bu tür maliyet, verilen kredilerdeki ve diğer varlıklardaki zararın karşılanması için sermayenin kullanılması durumunda ortaya çıkar. Maliyet hesaplanırken, özsermaye maliyeti; bankanın hedeflediği kazanç/sermaye oranına göre hesaplanır.

- Kredi Riski Maliyetleri: Verilen her kredi aynı oranda risk taşımaz, dolayısıyla aynı risk maliyeti oranı ile hesaplanamaz. Maliyetler her pazar bölümü için müşterilerin homojenliğine veya heterojenliğine göre farklılaşmaktadır. Geçmişteki kredilerin ödenmeme durumunun bilinmesi risk maliyetlerinin hesaplanmasını kolaylaştırmaktadır. Kredi maliyetleri, kredinin zamanında geri ödenmemesinin karşılığında bankaya getireceği külfetin karşılığını oluşturmaktadır.[36]

- Birim Maliyetler: Doğrudan doğruya çıktı ünitesine veya fonksiyonuna bağlı maliyetler direkt üretim maliyetleri olarak

[35] Gültekin Rodoplu, **"Bankacılıkta İstanbul Yaklaşımı ve Uygulamaları"**, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 18, (Nisan 2003), s. 38.
[36] İlker Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, Banksis Yayınları, İstanbul, 2000, ss. 269-270.

sınıflandırılır. Direkt giderler kapasite sınırlanamalarına bağlı olarak sabit veya değişken olabilir. Reklam, ulaştırma gibi maliyetler ise satış ve pazarlama maliyetleridir ve bu maliyetler diğer ürün maliyetlerinden ayrı bir kalemde izlenmelidir. [37]

- Genel Maliyetler: Personel eğitim ve geliştirme giderleri, güvenlik, haberleşme gibi doğrudan doğruya kredilere yüklenemeyen ama banka işlemlerinin iyi bir biçimde yürütülebilmesi için gerekli giderlerdir.

Kaynak maliyeti; disponibilite (dispo) ve munzam karşılık yükümlülüğü, günlük nakit ihtiyacını karşılamak için tutulan kaynaklar (kasa), Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Primi (TSMF), Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesintisi (KKDF), Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) , Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu giderlerine katılma payı (BDDK), faiz giderleri (faiz), yabancı para kaynakların Türk Lirası cinsinden maliyetini dikkate alabilmek için kullanılan Türk Lirasının değerindeki değişme (kur), faaliyet giderleri (faaliyet) ve ödenen komisyonların (komisyon) aşağıda gösterildiği şekilde bir fonksiyonudur.[38]

Bu kalemler bankaların plase edilebilir kaynaklarını önemli ölçüde azalttığından, kredi faizlerini arttırıcı unsurlar olmaktadırlar ve kaynağın çıplak maliyeti üzerine eklenirler. Banka kaynaklı kredilerin teminatı olarak alınan varlıklara ödenen harç, işlem gideri ve diğer masraflar banka kaynak maliyetinin hesaplanmasında dikkate alınmakta ve müşteriye yansıtılmaktadır.

KM = (TMSF + KKDF + BSMV + BDDK + faiz + faaliyet + kur + komisyon - DIBS) / KK*100

KK = TK – (dispo + munzam + kasa)

$OKM = \Sigma KMi * pay_i$

pay_i ; i kaynağının toplam kaynaklar içindeki payını,

KM ; kaynak maliyetini,

[37] William H. Baughn, Charls E. Walker, **The Banker's Handbook,** United Staes of America: Richard D. Irwin Inc., 1978, ss. 296–297.
[38] Eroğlu, **a.g.e.,** ss. 4-9.

KK ; toplam kaynaklardan (TK) disponibilite ve munzam karşılık yükümlülüğü ile günlük nakit ihtiyacını karşılamak için tutulan kaynakların düşülmesi ile ulaşılan kullanılabilir kaynakları,

OKM ; gider kalemlerinin kullanılabilir kaynağa bölünmesiyle her bir kaynak için elde edilen ortalama maliyetin bu kalemlerin toplam içindeki payı ile ilişkilendirilmesi sonucu bulunan ortalama kaynak maliyetini,

DIBS ; devlet iç borçlanma senetlerini ifade etmektedir.

2.1.1.2. Kaynak Maliyetinin Hesaplanma Yöntemleri

Kaynak maliyetinin hesaplanmasında iki yöntem bulunmaktadır; [39]

- Geçmiş bilgilerin ışığında ve diğer bankaların endeks faiz oranlarına göre ayarlanmış statik kaynak maliyeti hesaplama yöntemi,

- Kabul edilen her kaynağa ve geri ödenen her kaynağa göre değişen ve kaynaklar arasındaki vade ve faiz oranları farklılığının giderilmesini sağlayan dinamik kaynak maliyeti hesaplama yöntemi.

Statik yöntem; önceki yılların verilerinden hareket edilerek ve beklenmedik değişikliklerin olmayacağı varsayılarak yıllık kaynak maliyetinin tahmin edilmesi yöntemidir. Bu yöntemde, ekonomide meydana gelebilecek kısa dönemli dalgalanmalar dikkate alınmamaktadır.

Dinamik yöntemde ise kaynak maliyetinin hesaplanması yıllık değil, aylık, haftalık hatta anlık olabilmektedir. Bu işlemin yapılması sırasında, esas alınan döneme göre, her kaynak girişinde ve çıkışında hesaplama yenilenir ve yeni bir kaynak maliyeti bulunur. Ancak bu yöntemin uygulanması oldukça gelişmiş bir bilgi işlem yazılım ve donanım sistemini gerektirir. Ayrıca farklı vade ve faiz oranına sahip kaynakların aynı bazda ölçülebilmesi gerekmektedir. Bu işlemin gerçekleştirilmesi için vadelere göre farklı olarak belirlenen basit faiz oranları bileşik faize çevrilir ve önce pasifin ağırlıklı bileşik maliyeti hesaplanır.

[39] Hakan Şakar, **Bankalarda Aktif Pasif Yönetimi.**, İstanbul: Akdeniz Yayıcılık A.Ş. , 2002, s. 33.

Dinamik kaynak maliyetinin hesaplanmasında gerçeğe yakın sonuçlar elde edebilmek için göz önünde bulundurulması gereken ilkelerden biri; özkaynağın alternatif maliyetinin hesaplanması ilkesidir. Özkaynak, bankaların ödenmiş sermayeleri ile yedek akçeleri toplamına eşittir. Bir bankanın, banka özkaynaklarının toplam aktifler içindeki payını gösteren finansal bağımlılık oranının düşük olması; yeterli sermaye ile çalışılmadığını göstermektedir. Özkaynakların toplam kredilere oranı ise; bankanın güvenilirlik oranı olarak da ele alınabilir. Bu oranın büyüklüğü tasarruf sahipleri için olumlu olmasına karşılık oranın küçüklüğü, banka hissedarları açısından tercih nedenidir[40].

Verilen kredi karşılığı bloke edilen oran yüzünden likidite azaldığı için, kısa vadede bir kredi verildiği zaman bunun karşılığında özsermayenin artırılması gerekmektedir. Bu da ek maliyetler demektir. Bankaya sermaye yatıran gerçek veya tüzel kişilerin, eğer kaynaklarını bankaya yatırmasalardı seçecekleri bir ya da birden fazla varlığın değerindeki asgari artışın belirlenmesi; sermaye sahiplerinin fırsat maliyetini gösterecektir. Bir diğer ilke; döviz cinsinden borçlanmalar olduğunda yabancı para kâr ve zararının da hesaplamalara katılması ilkesidir. Donuk aktiflerin maliyetinin hesaplamalara katılması ilkesi ise; bankaların üzerinden gelir elde etme olanakları olmayan ya da çok küçük getirisi olan aktif kalemlerin maliyetlerinin de hesaplanarak pasif maliyetine ilave edilmesidir. Çünkü net batık krediler, mumzam karşılıklar ve disponibilite yükümlülüğü gibi kalemler üzerinden getiri elde edilemese de pasifteki kaynakların bir bölümü tarafından fonlanmaktadırlar.

2.1.2. Müşterinin Kredibilitesi

Krediler faiz ve komisyon gelirleriyle bankanın en önemli gelir kaynağını oluştururlar. Bankalar, nakdi kredilerden faiz, gayri nakdi kredilerden ise komisyon biçiminde para kazanırlar. Nakdi kredilerden bazılarında faiz yanında komisyon tahsili de mümkün olmaktadır; örneğin senet karşılığı kredilerde banka müşteriye hem para vermektedir hem de senetlerin tahsili işlemi dolayısıyla bir hizmette bulunmaktadır.[41] Faiz; parasının alternatif gelirinden yararlanamayan alacaklı

[40] Ömer Faruk Çolak, Affan Hakan Çermikli, **Para Banka Sözlüğü**, İstanbul: Alkım Yayınevi, 1998, ss. 104-234.
[41] Sungur, **a.g.e.**, s. 111.

bankanın bunun karşılığı olarak daha önceden belirlenmiş olan tutar ve süreye bağlı olarak borçlanılan paranın yüzdesi olarak ifade edilen bir çeşit teminat niteliğindedir.

Piyasa faiz oranını ödemeye razı herkes istediği kadar kredi alamaz. Gerek kısa vadeli kredilerin söz konusu olduğu para piyasasında, gerekse uzun vadeli kredilerin söz konusu olduğu sermaye piyasasında kredi arz edenlerin davranışı, kredi arzını sınırlar. Çünkü kredi güvene dayalı bir işlemdir. Bankalar ancak belli itibara sahip bulunanlara kredi açarlar.[42] Kredinin tamamının veya bir kısmının ödenmemesi/ödenememesi ya da kredinin vadesinde geri dönmemesi gibi risklerden korunmak isterler. Müşterilerin risk gruplarına ayrılıp her gruba farklı fiyat uygulanması ile banka riskten henüz oluşmadan kaçınabilir. Bu risk gruplarının oluşturulması için müşterilerin mali tablolarının incelenmesi ve haklarında piyasadan bilgi toplanması gereklidir. Elde edilen bilgiler ışığında uygun teminatlar istenerek risk grubuna uygun fiyatlandırma yapılabilir. Teminatların ve makro ekonomik gelişmelerin de kredi hareketleri ile aynı etkinlikte izlenmesi gerekmektedir[43].

Banka ile müşteri arasındaki ilişki de kredi ve fiyatı açısından büyük önem taşır. Diğer pazar koşulları sabitken, küçük bir faiz farkı için uzun süreli iş bağlantılarına son verilemeyeceği gibi, yeni müşteriler kazanılmasında da fiyat esnekliği rekabet ortamında kredi kurumuna başarı sağlar. Ayrıca kredi talep eden müşterinin mevduat bakımından bankaya kazandırdığı gelir, kredi maliyetini değiştirmektedir. Bankalar, özellikle faize duyarlı müşterilerin alternatif kaynak arayışlarını kredi fiyatını belirlerken göz önünde bulundurmalıdır.[44] Müşterinin bankada mevduat bulundurması, bankanın kredinin fonlanmasında ihtiyaç duyduğu maliyeti yüksek dış fonları azaltarak gelir yaratıcı bir unsur olarak görülmelidir[45].

Bankaların kredi kullandırımlarında öncelikli olarak dikkate aldıkları hususların başında teminatın yeterliliği, müşterinin kredibilitesi, risk merkezinden sağlanan risk bilgileri, müşterinin geliri müşterinin moralitesi, borç ödeme alışkanlıkları ve istikrar, müşterinin çek yasaklı olmaması, kredinin kullanılacağı

[42] Çolak, Çermikli, **a.g.e.**, s. 181.
[43] A. Nejat Yüzbaşıoğlu, **Risk Yönetimi Konferansı**, Risk Yöneticileri Derneği-Finans Dünyası, İstanbul, 2003, s. 26.
[44] Niyazi Berk, **Kredi Yönetimi**, İstanbul: Beta Basım A.Ş. , 2001, s. 165.
[45] Berk, **Kredi Yönetimi**, s. 185.

sektör, müşterinin kendi özkaynak miktarı, müşterinin o işi yapma kaabiliyeti gelmektedir.

2.1.3. Kredinin Vadesi Ve Geri Ödeme Koşulları

Kredi alanlar uzun vadeli kredileri tercih ederler. Ancak kredi veren açısından kredinin en çabuk şekilde dönmesi güvenlik ve kâr açısından çok önemlidir. Bu çok genel bir ilke olmasına özellikle Türkiye koşullarında geçerli bir durumdur. Sürenin artmasına bağlı olarak kredinin geri ödenme riski de artmaktadır. Bu bakımdan kredi uzmanları kredilendirmede; müşteri, kredi sebebi olan yatırım ve teminatları inceledikten sonra bu bilgiler ışığında kredi limitleri koyarak bankayı güvence altına almayı uygun görürler[46].

Genel olarak işletme faaliyetleri sonucu elde edilen nakit akımları kredilerin geri ödenmesinde en önemli kaynaktır. Kredilerin verilme aşamasında, mevsimlik işletme sermayesi için mi, yoksa belli bir zaman dilimi için mi verildiği, geri ödemelerde büyük önem taşır. Mevsimlik krediler, satışlar ve alacakların tahsiliyle sağlanan nakit akışıyla ödenir. Belli bir dönem için alınan kredilerde ise kredinin geri ödenmesi için gerekli nakit, işletme kârlarından ayrılan fonlardan sağlanır.[47]

Kredi sözleşmesinde müşterinin vadesinden önce ödeme olanağının bulunması; başka kredi kurumlarından daha ucuza kredi edinebilme ve/veya finansal darboğazın aşılması durumlarında, artık gerek görülmeyen dış kaynağın vaktinden önce geri ödenerek finansman giderlerinden kurtulmasını sağlar.

Uzun vadeli kredilerde, müşterinin kredi değerliliğinin düşmesi durumunda bankalar da vadesinden önce kredi tutarının geri ödenmesini isteyebilirler. Ancak sözleşmede bankaya bu hak verilmiş olmalıdır. Kısa veya uzun vadeli kredi kullandırımı ayrımında en etkili unsurlardan biri genel ekonomik gidişattır. Özellikle son dönemde Yeni Türk Lirasının istikrarlı olması, ekonominin istikrarlı görünmesi, döviz kurlarındaki istikrar ve artan müşteri alım gücü; bankaların kredi kullandırımını etkileyen olumlu unsurlardır.

---

[46] Berk, **Kredi Yönetimi**, s. 167.
[47] İlker Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, İ**stanbul: Banksis Yayınları, 2000, s. 268.

2.1.4. Diğer Maliyetler

Türk Bankacılık sisteminde maliyetler genel olarak iki grupta toplanabilir. Bunlar; genel vergi mevzuatından kaynaklanan maliyetler ve bankacılık ve sermaye piyasası mevzuatından kaynaklanan maliyetlerdir.

2.1.4.1. Genel Vergi Mevzuatından Kaynaklanan Maliyetler

Vergi mevzuatı uyarınca Türkiye'de kurulu bankalar ile merkezi yurt dışında olan bankaların Türkiye'deki şubelerinin tabi olduğu bir takım vergisel yükümlülükler vardır. Bankaların tespit edilen safi kazançları fon payı dahil %33 oranında Kurumlar Vergisi'ne tabi tutulmaktadır. Safi kazancın tespitinde uygulanan istisnalar ise Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer almaktadır. Ayrıca, Kurumlar Vergisi'ne mahsuben, 3, 6, 9 ve 12 aylık dönem kazançları üzerinden %25 oranında geçici vergi ödemektedirler. Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile diğer ülkelerde de bugünkü mevzuatları çerçevesinde uygulanan Kurumlar vergisi oranı aşağı yukarı aynı olmakla birlikte genel eğilimleri bu oranı düşürmek yönündedir.

Bankaların, müşterilerin hesaplarına intikal ettirdikleri her nevi tahvil ve hazine bonosu faizleri, özel sektör tahvillerinin faizleri, repo faizleri, döviz tevdiat hesaplarına ödenen faizlerle mevduat faizleri aşağıdaki oranlarda gelir vergisi stopajına tabi bulunmaktadır. [48]

Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu Faizleri	%0
Özel sektör tahvil faizleri	%13,2
Mevduat faizleri (TL mevduat)	%6,6-17,6
Mevduat faizleri (DTH)	%17,5-27,5
Repo faizleri	%22

Kesilen bu gelir vergisi stopajları mudinin katlandığı bir yük gibi görünse de bankaların kaynak maliyetini artırmaktadır.

[48] H. Avni Hedili, Balamir Yeni, Gıyas Gökkent, İhsan Akar, Sedat Eratalar, **Türk Bankacılık Sisteminde Maliyetler,** Lebib Yalkın Yayınları, Yayın No: Tüsiad-T/ 2002-12/ 348, 2002, ss. 17-30.

Sadece müşterilere sağlanan faiz gelirlerinden değil bankaların her nevi tahvil ve Hazine Bonosu faizleri, özel sektör tahvillerinden elde edilen gelirler, ters repo işlemlerinden elde edilen faiz gelirleri ile mevduat faizleri de gelir vergisi stopajına tabi bulunmaktadır. Ödenen bu gelir vergisi stopajları geçici vergi ve hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilmektedir. Bunlar dışında bankalar; Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, damga vergisi, katma değer vergisi, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesintileri, Sivil Savunma Fonu kesintileri gibi maliyetlere de katlanmaktadırlar.

2.1.4.2. Bankacılık ve Sermaye Piyasası Mevzuatından Kaynaklanan Maliyetler

Türkiye'de faaliyet gösteren ve mevduat kabulüne yetkili bankalar gerçek kişiler tarafından yatırılan TL ve döviz cinsinden ve tasarruf mevduatı niteliğindeki hesaplar üzerinden "tasarruf mevduatı sigorta fonu primi" ödemek durumundadır. Bu prim üç ayda bir söz konusu mevduatların on binde 25'i (yıllık %1'e tekabül etmektedir) üzerinden hesaplanmaktadır.[49] Fonun ana görevi; tasarruf mevduatını, dolayısıyla tasarruf mevduatı sahiplerini belli tutara kadar ilgili bankanın ödeme yetersizliği riskine karşı sigorta etmektir[50].

Bankaların sadece 1999,2000 ve 2001 yıllarında yatırdıkları Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu toplamda yaklaşık olarak 642 milyon USD'dır.

Bankalar; topladıkları mevduatların belli bir oranını Merkez Bankası'nda nakit güvencesi şeklinde karşılık olarak bulundurmak zorundadırlar. Mevduat munzam karşılığı adı verilen bu karşılık oranları aşağıda belirtilmiştir[51].

Türk Lirası mevduatlar	%2
Döviz tevdiat hesapları	%0
Mevduat dışı Türk Lirası pasif hesapları	%6
Mevduat dışı yabancı para pasif hesaplar	%11

[49] Hedili, Yeni, Gökkent, Akar, Eratalar, **a.g.e.,** s. 30- 33.
[50] Çolak, Çermikli, **a.g.e.**, s. 289.
[51] www.tcmb.gov.tr/mevzuat/BANKACILIK/disponibilite, 20/08/2007s. 41- 42.

Bankaların, bulundurdukları mevduat üzerinden, Merkez Bankası nezdindeki depolarında senet olarak tutmak zorunda oldukları karşılıklara disponibilite denmektedir. Disponibilite yükümlülüğü, kamu kesiminin borçlanma ihtiyacının karşılanmasında bir araç olarak kullanılmaktadır. Bankalar, taahhütleri karşılığında aşağıda gösterilen oranlarda disponibl değer bulundurmakla yükümlüdür.

Türk Lirası mevduatta	%4 senet, %2 kasa nakit
Yabancı para mevduatta	%1 senet, %2 kasa konvertibl
Mevduat dışı Türk Lirası pasif hesaplarda	%4 senet, %2 kasa nakit
Mevduat dışı yabancı para pasif hesaplarda	%1 senet, %2 kasa konvertibl
Pozisyon aşımlarında	%2

Bir ticari bankanın fon kaynak maliyetine, kredi verilirken eklenen çeşitli vergi (Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi gibi) ile çeşitli stopajların eklenmesi ile bulunan kredi maliyetine paçal maliyet denir. Paçal maliyet, bir anlamda bankanın kredi müşterisinin önüne çıkardığı kredi maliyetidir[52].

Disponibilite ve munzam karşılıklar, toplanan kaynakların kullanılabilir kısmını düşürerek kaynak maliyetini etkiler. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Primi, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, BDDK giderlerine katılma payı doğrudan gider kalemi niteliğindedir.[53]

Bu grupta bir diğer önemli unsur risk maliyetleridir. Sayısal hale getirilmiş ve getirilmemiş riskler eşit bir biçimde dikkate alınmalıdır. Riskin sayısal hale getirilmesi çok önemli olmakla beraber, zarardan sakınma üzerine odaklanan risk kontrolü uygulamaları, risk izlemesi ve raporlaması yapan kredi derecelendirme uygulamaları, riske dayalı fiyatlama uygulamaları; bankaların risk yönetim şekillerinden birkaçıdır. Temel işlevleri çerçevesinde bankacılık bir risk alma ve yönetme işi olduğundan, bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan risklerin gereğince anlaşılması, ölçülmesi ve iyi yönetilmesi gerekmektedir. Bu risklerin başlıcaları; kredi riski (karşı taraf riski, işlemi sonuçlandıramama riski, ülke riski dahil), piyasa riski (faiz oranı riski, kur riski), likidite riski (ödeyememe ve fonlayamama riskleri)

[52] Çolak, Çermikli, **a.g.e.**, s. 237.
[53] Eroğlu, **a.g.e.,** s. 13.

ve olay riski (operasyonel risk, mevzuata uyulmamasından kaynaklanan risk dahil) olarak sıralanabilir.[54]

2.1.4.3. İşlem Maliyetleri

Diğer maliyetlerin bir bölümünü de birim işlem maliyetleri oluşturmaktadır. Giderlerin tahmin edilmesi için geçmiş yıllar verilerinden de yararlanılabilir. Personel ve eğitim geliştirme giderleri, bina ve kira gideleri, iletişim giderleri, pazarlama giderleri, verilen komisyonlar, temsilcilik giderleri gibi kalemler ilgili gider yerleri ile ilişkilendirilerek birim işlem maliyetlerine ulaşılabilir. Ayrıca, İnterbank piyasasından sağlanan fonlar ile yurtiçi ve yurtdışı bankalardan alınan krediler üzerinden ödenen komisyon giderleri de burada sınıflandırılabilir.

Bütün bu giderler göz önünde bulundurularak banka gerekli aktif miktarına ulaşmaya çalışacaktır. Bankaların toplam faiz giderleri ile faiz dışı giderleri toplamı olan toplam faaliyet giderlerinin bilanço toplamına oranı, ele alınan bankanın, maliyetlerine göre gerekli aktif toplamına ulaşma gücünü gösterir. Bu oranın yıl itibari ile tutarlılık göstermesi, bankanın etkinliğinin de göstergesidir[55].

2.1.5. Rekabet Durumu

Bankacılık sektöründe rekabet, doğrudan doğruya fiyatları etkileyen en önemli unsurlardan biridir[56]. Rekabette fiyat çok önemli bir etken olmakla birlikte rekabet gücünü belirleyen tek etken değildir.

Oligopol pazar koşullarında rekabet de göz önünde bulundurulması gereken bir unsurdur. Rakip kurumların sunduğu en düşük fiyat maliyet yapısının incelenerek, kurumun gerçek rekabet yeteneğinin belirlenmesi, daha gerçekçi bir fiyatın sunulmasını sağlar. Rakip kurumların finansal gücüne ilişkin bilgiler edinilmeli ve rakibin hangi noktaya kadar fiyatın alt sınırını düşürebileceği, belirli kredi türlerindeki gücü, fiyat taktiği bilinmelidir. Kredi müşterisinin fiyat duyarlılığı

[54] Yüzbaşıoğlu, **a.g.e.**, ss. 3-5.
[55] Çolak, Çermikli, **a.g.e.**, s. 303.
[56] Turgut Özkan, **Ulusal ve Uluslararası Bankacılıkta Rekabet**, İktisat Dergisi, Sayı: 387, Şubat-Mart 1999, s. 40.

saptanmalıdır. Fiyatın belirlenmesine ilişkin incelemeler, özel müşterilerin fiyat dışı değişkenlere karşı daha duyarlı oldukları, KOBİ'lerin ise en çok fiyata önem verdiklerini göstermiştir.[57]

Bankanın kredi ve risk kategorilerine göre uyguladığı faizler, her zaman en düşük oranlar olmasa bile piyasadaki en yüksek faiz oranları da olmamalıdır. Müşteri açısından hâlâ en belirleyici etken, faiz ve maliyettir[58].

Türkiye'de 1980 sonrası piyasaların uluslararası sektöre açılması sonucu rekabet artmıştır. Bu rekabet artışının kârlılığı düşürücü etkisini azaltmak için; maliyetlerin azaltılması veya ürün yelpazesinin genişletilmesi çalışmalarına ağırlık verilebilir.

Hizmet kalitesi, hizmet çeşitliliği, yapısı, müşterinin gereksinimlerini karşılayan hizmetlerin sunulması, teknoloji, reklam vb. bütün bunlar rekabet gücünü etkilemektedir.[59] Sanayileşmenin Anadolu'ya yayılması bankaları mevduat toplayabilmek için şube sayılarını arttırmaya itmiş; şube ağının genişlemesi ve personel sayısının artması bankacılık sektöründe maliyetlerin artmasına yol açmıştır. İnternet bankacılığı, bankaların hızlı, güvenli ve en yeni bilgisayar donanımına sahip olmaları ve ATM sayısındaki artış; rekabet avantajı yaratmak için gerekli olmakla beraber bankalara maliyeti de yüksek olmaktadır.

2.2. FİYATIN BELİRLENMESİ

Fiyat belirlenirken sadece kredi işleminden elde edilecek gelir değil, bu ilişkinin kurulmasıyla elde edilecek yan gelirler de dikkate alınır. Müşterilerin yarattığı tüm gelirler ile neden olduğu tüm maliyet ve gider kalemleri karşılaştırılır. Örneğin müşterinin bankada tuttuğu mevduatla bankaya sağladığı gelir, kredi maliyetini düşürebilir, bu da daha düşük bir fiyatlama yapılmasına olanak tanır. Bankaya müşteri bağlayacak kredi ve hizmetlerin sayısı arttıkça, müşteriler küçük

[57] Berk, **Kredi Yönetimi**, ss. 167-173.
[58] Hakan Şakar, **a.g.e.**, s. 94.
[59] Niyazi Berk, **Bankacılığın Dışa Açılması ve Dış Kredi İlişkisi**, YKB AŞ. Yayınları, No: 4, s. 116.

fiyat farkları üzerinde durmadan, diğer avantajlarla bunu dengeleme yoluna gidecek ve bankanın getirisi de aynı oranda artmış olacaktır[60].

Bankalar, özsermayesi güçlü, cirosu ve kredibilitesi yüksek, itibarlı müşterilerine daha düşük bir faiz oranı uygulayabilirler. Çünkü bu tip müşteriler diledikleri bir başka finansman kaynağına yönelebilirler. Dolayısıyla burada fiyatlandırma yapılırken, rekabet fiyatı uygulanır.

Diğer müşteri gruplarının ise istedikleri finans kuruluşundan kolayca kaynak temin etmeleri mümkün olmadığından pazar fiyatının altında bir fiyatlama istemeleri mümkün olmayacaktır. Yatırım ihtiyacı içerisinde olan bu tip müşterilerin pazarlık gücü düşüktür. Ancak banka, fiyat belirlemenin toplam müşteri stratejisinin bir parçası olduğunu unutmamalıdır.

Bankaların en eski ve en kârlı olduğu kadar, en riskli ana işlevi olan kurumsal ve ticari ticari kredilerin riskleri çok iyi analiz edilmeli ve fiyatlamada göz önünde bulundurulmalıdır. Kredi değerliliği düşük, dolayısıyla kredi riski yüksek müşteriler söz konusu olduğunda banka daha yüksek kredi faizi talep etmelidir. Maliyetler belirlendikten sonra banka bunun üzerine bir ek faiz koyarak, kredi fiyatını belirler. Bu fark bankanın kullandırdığı fonlardan elde etmeyi planladığı minimum kâr artı firmanın risk primi olarak hesaplanır. Büyük firmalar için sözkonusu risk primi düşük, küçük ve riskli firmalar için daha yüksektir.[61]

Her bir firmanın hangi risklere ne derece maruz kaldığının veya kalabileceğinin tahmin edilmesi gerklidir. Bu riskler; piyasa riski ve özel riskler olarak iki ana başlık altında toplanabilir. Enflasyon riski, faiz oranı riski, pazar riski ve döviz riski; piyasa riskini oluşturur. Müşterinin iş ve endüstri riski, finansal riski, faaliyet riski ve yönetim riski ise özel risklerini oluşturur.[62]

Bu risklerin müşteriyi ne oranda etkilediği veya etkileyebileceği, uzman bir analist kadrosu tarafından analiz edilmelidir. İyi bir kredi analizi ile banka, müşterisi

[60] Şakar, **a.g.e.**, s. 65.
[61] Berk, **Kredi Yönetimi**, s. 177.
[62] Gültekin Rodoplu, **Bankacılıkta İstanbul Yaklaşımı ve Uygulamaları**, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Nisan 2003, sayı:18, s. 39.

dolayısıyla kendisini de etkileyebilecek risklere karşı hazırlıklı olabilir. Ayrıca bu şekilde kredi limitlerini daha sağlıklı belirleyebilir.

2.2.1. Kredi Fiyatlandırma Yöntemleri

Kredi fiyatlandırmasında bankalar öncelikle kredi talebini, maliyet yapısını ve rakiplerin uyguladıkları fiyatları göz önünde bulundurular[63].

2.2.1.1. Maliyet Artı Kâr Fiyatlaması

Maliyet artı kâr fiyatlama (spread pricing model), fiyat belirlemede en basit yöntemdir. Belirli bir marj, hizmetin maliyetinin üzerine eklenir. Fakat bankacılıkta bir hizmetin maliyetinin tam olarak ölçülmesi zordur, dolayısıyla bireysel bankacılık işlemleri dışında kullanılmaz. Bu yöntem, müşterilerin fiyata olan duyarlılığını ve rekabet fiyatını dikkate almadığı için, stratejik fiyatı oluşturmaz. Eğer maliyet yapısı çok iyi biliniyorsa ve bütün rakip bankalar aynı yöntemi kullanıyorsa; fiyatlandırma işlemi kolaylaşır.

$$\frac{\text{Kredi Geliri}}{\text{Kredi Tutarı}} = \frac{\text{Hedef Getiri}}{\text{Kredi Tutarı}} + \frac{\text{Elde Edilen Fonların Maliyeti}}{\text{Kredi Tutarı}}$$

Hedef Getiri / Kredi Tutarı; kredi kârlılık oranı,

Kredi Geliri / Kredi Tutarı; kredi faiz oranı,

Elde Edilen Fonların Maliyeti / Kredi Tutarı; elde edilen fonların marjinal maliyeti ya da maliyet oranı olarak tanımlanmaktadır.

2.2.1.2. Marjinal Fiyatlandırma

Bankaların daha çok kısa süreli ve değerlendirilemeyen boş kapasitelerinin değerlendirilmesi durumu için uygulanır. Çünkü bankanın portföyüne dahil etmek istediği yeni kredilerin maliyeti, marjinal maliyeti oluşturmakta ve kısa süreli alternatif kullanım alanı bulunmayan banka fonlarının kredi olarak tahsis

[63] Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama,** ss. 271-275.

edilmesinde bu yöntemin uygulanması yararlı olmaktadır. Marjinal fiyatlandırma, kredi maliyetlerinin sabit ya da değişken olmasıyla ilişkilidir.

2.2.1.3. Maliyete Dayalı Olmayan Yöntemler

- Fiyat Kullanım Değeri Yöntemi: Bazı bankalar fiyatlarını maliyet üzerinden değil, sunmuş oldukları hizmetin müşteri için sağladığı değeri esas alarak belirlemektedir. Nispi olarak hizmetin kalitesi ve güvenilirliğinin yanı sıra, müşterinin bu hizmet için ödemeye hazır olduğu değer de hesaba katılmakta; ortalama rekabet taban fiyatına tüm bunların eklenmesiyle, sunulan hizmet için bir fiyat ortaya çıkmaktadır.

- Lideri İzleme Fiyatı Yöntemi ya da Piyasa Oranı Fiyatı: Bankaların büyük bir kısmı kredi fiyatlarını belirlerken diğer bankaların fiyat liderliğini takip etmekte ve insiyatifi ana rakiplerine teslim etmektedirler. İzlenen lider bankanın kredi fiyatlandırmasını sağlıklı maliyet bilgilerine göre isabetli yapması, onu takip eden bankanın kârlılığı için de büyük önem taşımaktadır.

- Prestij Fiyatlama: Müşterilerin ödeyebileceği en yüksek fiyatın talep edilmesidir. Bir ürünün fiyatının yüksekliğinin kalitesinin de yüksekliğini gösterdiği düşüncesinin mevcudiyeti; yani müşterinin kalite beklentisi temel alınmaktadır.

- Finansal Gelecek ile Fiyatlandırma: İleri bir tarihte kredi kullanmayı planlayan firma, kredi kullanacağı tarihte faiz oranlarının yükseleceğini tahmin ediyorsa, bankaya bir ücret ödeyerek ileri bir tarihte kullanacağı kredinin faizini bugünden sabitler. Banka da aldığı bu ücret ile finansal future işlemleri kullanarak kendisini koruma yoluna gitmektedir.

- Müşteri İlişkilerine Dayalı Fiyatlandırma: Banka, kendi maliyet yapısı çerçevesinde müşterinin banka ile olan ilişkilerini her yönü ile

değerlendirerek toplam getiriyi optimize edecek bir fiyatlandırma yapar. Zaman zaman bu optimizasyon için düşük marjı kabullenir.

2.2.2. Bireysel Kredilerin Fiyatlandırılması

Bireysel kredi, tüketiciye gelecekte elde edecekleri geliri önceden kullanma ve peşin para ile alışverişin avantajlarından faydalanma imkanı sağlar. Verilen bireysel krediden; 18 yaşını doldurmuş, medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip, düzenli gelir sahibi olan gerçek kişiler yararlanabilirler. [64]

Ticari amaç dışında kullanılmak ve gayrimenkul, taşıt, herhangi bir mal veya hizmet alımının finansmanını sağlamak amacıyla bireylere verilen; baştan belirlenmiş bir ödeme planına göre geri ödenmesi gereken krediler, bireysel kredilerdir. Bu kredilerin amacı bir yandan alım gücü sınırlı olan tüketicilere finansal destek sağlamak; diğer yandan satıcılara malı peşin satma olanağı yaratarak ticari hayatın canlanmasını desteklemektir. Bireysel kredilerin verimlilik yönünden kârlı olması, taşıdığı riske oranla daha yüksek getiri sağlaması anlamına gelmektedir. Bireysel kredilerin faizleri, taşıdıkları oldukça düşük riske karşın yüksektir. Kurumsal ve ticari kredilerde de bireysel kredi faizleri kadar yüksek hatta belki daha yüksek faiz oranları saptanabilir. Ancak bu kredilerde faiz oranı yükseldikçe risk, faiz oranı artışından daha yüksek bir hızla yükselmektedir. [65]

Bankalar bireysel kredileri ve kredi portföylerini değerlendirirken ekonomik koşullarda olabilecek muhtemel değişmeleri de göz önünde bulundurmalı ve olumsuz koşullar altında karşılaşabilecekleri kredi risklerini belirleyip önlem almalıdırlar. Enflasyonun düşük olduğu dönemlerde talep edilen ve kullandırılan bireysel kredilerde artış yaşanması normaldir.

Türkiye'de 2002 yılı sonundan itibaren artan bir seyir izleyen kredi hacmindeki büyümede bireysel krediler belirleyici olmuştur. Mayıs Haziran 2006

[64] www.tbb.org.tr/turkce/temel_bankacilik/Tüketici%20Kredileri.doc/30.04.2007
[65] Şakar, **a.g.e.**, ss. 92-98.

yılında finansal piyasalarda görülen dalgalanmaların etkisiyle kredi faizlerinin yükselmesi tüketici kredilerinin artış hızında yavaşlamaya sebep olmuştur.[66]

2006 yılı başından nisan sonuna kadar tüketicilerin banka kredileri ve kredi kartları borcu 8.6 milyar YTL artmıştır. 2007 yılında bu artış yarıya düşmüştür. Yılbaşından nisan sonuna kadar tüketicilerin toplam borçları 4.4 milyar YTL artmıştır. Bu rakamlara bakıp şunlar söylenebilir[67];

- Tüketicilerin mali durumu düzeldiği için bankalardan daha az kredi kullanmaktadırlar.
- Tüketiciler borçlanabilecekleri kadar borçlanmışlardır. Bankalar artık kredi vermekte daha dikkatli davranmaktadırlar.
- İşyerleri satış yapabilmek için bankalardan daha uzun vadeli ve daha düşük faizli kredi kullandirmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak da tüketiciler bankalar yerine işyerlerine borçlanmaktadırlar.
- Tüketiciler gelecekten korktukları için harcamalarında dikkatli davranıp borçlanmaktan çekinmektedir.

Tablo 2. Mevduat Bankaları Tüketici Kredileri ve Kredi kartları

(Milyon YTL)

	27.04.2007	29.12.2006	Artış
Kredi Kartları	**21.945**	**21.210**	**735**
Tüketici Kredileri	**49.834**	**46.151**	**3.683**
- Konut	**23.882**	**22.161**	**1.721**
- Otomobil	**5.874**	**6.345**	**- 491**
- İhtiyaç Kredileri	**20.077**	**17.624**	**2.453**
Toplam	**71.779**	**67.361**	**4.418**

Kaynak: " Tüketici Eskisi Kadar Banka Kredisi Kullanmıyor ", Güngör Uras/Olayların İçinden, 2007, http://www.milliyet.com.tr/2007/05/05/yazr/uras.html

[66] "Finansal İstikrar Raporu", Aralık 2006, http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/finist/bolumIII-3.pdf (22.04.2007) , s. 47.

[67] " Tüketici Eskisi Kadar Banka Kredisi Kullanmıyor ", Güngör Uras/Olayların İçinden, 2007, http://www.milliyet.com.tr/2007/05/05/yazar/uras.html (05.05.2007).

Merkez Bankası verilerine göre, 2006 yılının ilk 11 ayında 26.015 kişi bireysel kredi borcunu ödeyememiştir. Ödeyemeyenlerin sayısı 2005 yılında 16.084 kişi olmuştur. 2006 **y**ılında bankalara ödenemeyen 46 milyar YTL'lik tüketici kredisinin 22 milyar YTL'si konut kredilerinden oluşmuş, 15.000 borçlu hakkında icra takibine başlanmıştır.

2.2.3. Bankalar Arası Kredi İşlemlerinin Fiyatlandırılması

Bankaların genellikle likit kaynaklarını değerlendirmek üzere yaptıkları uygulama, kaynakların diğer bankalara plase edilmesidir. Riski çok düşük gibi görünen bu işlem belli dönemlerde önemli riskler barındırmaktadır. Finansal piyasalarda dalgalanmaların fazlalaştığı ya da ekonomik kriz dönemlerinde ilk etkilenen sektörün bankacılık sektörü olması ve herhangi bir bankada başlayan olumsuz gelişmelerin diğer bankalara da sıçrama ihtimalinin yüksekliği bankalara kaynak aktarırken dikkatli olmayı gerektirmektedir.[68]

Tüm kredi işlemlerinde olduğu gibi, bir limit belirlemek, varsa riski azaltmak veya yok etmek, fiyatlamayı daha sağlıklı yapabilmek için mali tabloların incelenmesi ve istihbarat sağlanması söz konusudur. Bankalar, finansal tabloları en düzenli olan ve Uluslararası Muhasebe Standartlarına uygun olan işletmeler oldukları için oldukça kısa ve etkili bir mali analiz yapılabilecektir. Daha sonra bir limit belirlenir ve teminat alınacaksa hangi teminatın ne kadar marjla alınacağı saptanır. Bu tür kredilerin fiyatları, çok sık değişen ve anlık karar verilmesi gereken oranlar olduğu için, genellikle kredi tesisi sırasında bu konuda bağlayıcı karar alınmayarak insiyatif işlem yapan bölüme bırakılır. Bununla birlikte, belli bir fiyat aralığı belirlemek mümkün olabileceği gibi, tamamen sabit fiyatlar da saptamak mümkündür. Fiyatlamanın oluşması bankaların birbirlerinden farklılaşan yönetim anlayışlarına bağlıdır.[69]

[68] Şenol Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: 4C Basım Hizmetleri, 2005, s: 103.
[69] Şakar, **a.g.e.,** s. 130.

III. BÖLÜM
TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ İLK ALTI BÜYÜK BANKANIN ANALİZİ

Yapılacak analizin ilk boyutu, ilk altı büyük bankanın seçimidir. Başvurulan en yaygın yöntemler; toplam aktifler, toplam krediler, toplam mevduat, toplam özkaynaklar, toplam ödenmiş sermaye, net dönem kârı, şube sayısı ve personel sayısı ölçütlerine göre ölçek ayrımına gitmektir. Bu çalışmada aktif büyüklüklerine göre ilk altı büyük banka finansal analize dahil edilmektedir. Bu bankalar; Akbank, Garanti Bankası, Halk Bankası, İş Bankası, Vakıflar Bankası, Ziraat Bankası olarak seçilmiş ve sektör değerleri için yapılan analizde, söz konusu bankaların ve sektörün Haziran 2007 dönemlerine ait bilanço ve gelir tablosu verilerinden yararlanılmıştır[*].

Finansal analiz yoluyla sağlanan bilgiler, firma yönetimi ile ilgili çeşitli konularda alınan kararların temelini oluşturduğu gibi sağlıklı bir planlama için de gerekli bulunmaktadır[70].

3.1. GİDER HESAPLARI

Bu bölümde, bankaların gider hesapları içinde bulunup özellik arz eden faiz giderleri, verilen ücret ve komisyonlar ile çeşitli faaliyet giderleri incelenmekte ve yorumlanmaktadır.

3.1.1. Faiz Giderleri

Türkiye'deki ilk altı büyük bankanın elde ettiği fonlara Haziran 2007 tarihi itibariyle ödedikleri faiz miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

[*] Uygulama konusu altı büyük bankanın ve bankacılık sektörünün bilanço ve gelir tablolarına ilişkin verilere, TBB'nin resmi internet sitesi olan "www.tbb.org.tr" adresinden ulaşılmıştır.
[70] Öztin Akgüç, **Finansal Yönetim**, 7.b. , İstanbul: Avcıol Basım-Yayın, 1998, s. 19.

Tablo 3. Altı Büyük Bankanın Faiz Giderleri

(Bin YTL)

Banka	Mevduata Verilen Faiz	Kullanılan Kredilere Verilen Faiz	Diğer Faiz Giderleri	Toplam Faiz Giderleri
Akbank	**1.862.467**	**246.439**	**338.209**	**2.447.115**
Garanti B.	**1.433.324**	**262.140**	**350.075**	**2.045.539**
Halk B.	**1.844.406**	**35.727**	**65.046**	**1.945.179**
İş B.	**2.406.161**	**435.899**	**290.021**	**3.132.081**
Vakıflar B.	**1.593.115**	**122.884**	**79.978**	**1.795.977**
Ziraat B.	**3.554.636**	**1.351**	**70.892**	**3.626.879**
Altı Banka Toplamı	**12.694.109**	**1.104.440**	**1.194.221**	**14.992.770**
Sektör Toplamı	**17.054.904**	**2.073.781**	**1.815.027**	**20.943.712**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Ziraat Bankası'nın mevduata ödediği faiz tutarı, diğer bankalardan daha yüksektir. Bu da, daha fazla mevduat toplayabildiğini gösterir. Ziraat Bankası'nın kamu sermayeli bir banka olması, Türkiye'nin küçük beldelerinde dahi şubelerinin bulunması; mevduatın bu kadar fazla olmasının sebepleri olarak sıralanabilir. Ziraat Bankası'nın fon ihtiyacını mevduatlarla karşılayabilmesi, diğer fon kaynaklarına olan ihtiyacını azaltmış olduğundan en düşük miktarda kullanılan kredilere ödenen faiz miktarı da bu bankaya aittir. Banka, likit varlıklarını artırarak, yabancı kaynak kullanımını düşürmüştür.

İş Bankası'nın sektörde kullanılan kredilere verilen toplam faiz miktarının %21'i oranında faiz ödemesi, çok miktarda kredi kullandırmış olmasından ve bunu topladığı mevduat miktarı her ne kadar yüksek olsa da, sadece mevduatlarla karşılayamamış olmasından kaynaklanabileceği gibi; kullanılan kredilerin faiz oranının yüksek oluşu da rakamı etkilemiş olabilir. Özel sermayeli bankalar arasında en fazla mevduat toplayabilen bankanın İş Bankası olduğu görülmektedir.

Genel olarak bakıldığında, kamu sermayeli bankaların, kullanılan kredilere verilen faiz miktarlarının, özel sermayeli bankalara oranla daha düşük olduğu

görülmektedir. Bunun sebebi, daha düşük maliyetli kredi bulabilmeleri ve/veya verdikleri kredileri büyük oranda mevduatla karşılayabilmeleri gösterilebilir.

Tablo 4. Altı Büyük Bankanın Faiz Giderlerinin Yatay Analizi

(%)

Banka	Mevduata Verilen Faiz / Toplam Faiz Giderleri	Kullanılan Kredilere Verilen Faiz / Toplam Faiz Giderleri	Diğer Faiz Giderleri / Toplam Faiz Giderleri
Akbank	**76,10868**	**10,07059**	**13,82072**
Garanti B.	**70,07072**	**12,81520**	**17,11407**
Halk B.	**94,81934**	**1,83669**	**3,34395**
İş B.	**76,82307**	**13,91723**	**9,25969**
Vakıflar B.	**88,70464**	**6,84218**	**4,45317**
Ziraat B.	**98,00812**	**0,03724**	**1,95462**
Altı Banka Toplamı	**84,66820**	**7,36648**	**7,96531**
Sektör Toplamı	**81,43209**	**9,90168**	**8,66621**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Ziraat Bankası'nın ödediği toplam faiz içerisinde %98'lik bir payı mevduata ödediği görülmektedir. Onu %94 ile Halk Bankası ve %88 ile Vakıflar Bankası takip etmektedir. Söz konusu bankalar içerisinde mevduata en düşük faizi Ziraat Bankası vermesine rağmen, en fazla mevduat mevcudunun bu bankada olduğu görülmektedir. Bankaların mevduatla karşılayamadıkları fon ihtiyaçlarını kullanılan kredilerden çok, ikincil piyasa işlemleri ve/veya İnterbank kredileri ile karşıladıkları görülmektedir.

Sektör genelinde ise; her iki fon kaynağı da az ve birbirine yakın oranlarda kullanılmıştır. Ziraat Bankası'nın mevduat dışı fon kaynaklarına ihtiyaç duymaması toplamda %2'yi bulmayan bir mevduat dışı kaynaklara ödenen faiz oranını sağlamıştır. İş Bankası'nın %14'e yaklaşan bir oranda kredi kullanmasının nedenleri, diğer fon kaynaklarından uygun zamanda ve koşullarda fon sağlayamamasından kaynaklanıyor olabilir. Bankanın mevduatlarla kapatamadığı fon açığını kredi kullanarak kapatmak yoluna gittiği görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda, uygulamaya konu olan ilk altı büyük bankanın faiz giderleri kalemlerinin sektör toplamlarına oranları gösterilmektedir.

Tablo 5. Altı Büyük Bankanın Faiz Giderleri Dikey Analizi

(%)

Banka	Mevduata Verilen Faiz / Sektör Toplamı	Kullanılan Kredilere Verilen Faiz / Sektör Toplamı	Diğer Faiz Giderleri / Sektör Toplamı	Toplam Faiz Giderleri / Sektör Toplamı
Akbank	**10,92041**	**11,88355**	**18,63382**	**11,68424**
Garanti B.	**8,40417**	**12,64067**	**19,28759**	**9,76684**
Halk B.	**10,81452**	**1,72279**	**3,58374**	**9,28765**
İş B.	**14,10832**	**21,01952**	**15,97888**	**14,95475**
Vakıflar B.	**9,34109**	**5,92560**	**4,40643**	**8,57525**
Ziraat B.	**20,84231**	**0,06514**	**3,90583**	**17,31726**
Altı Banka Toplamı	**74,43084**	**53,25731**	**65,79632**	**71,58602**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Sektör toplamı ile oranlanan rakamlara bakıldığında, Ziraat Bankası'nın mevduata verilen faiz/sektör toplamı oranında neredeyse %21'e ulaştığı görülmektedir. Geniş bir şube ağına sahip bir diğer banka olan İş Bankası'nın, bankacılık sektöründeki toplam mevduata verilen faizlerin %14'ünü ödediği görülmektedir. İş Bankası'nın ortalama faiz oranının, diğer beş bankanın faiz oranına göre nispeten büyük olması da bir etken olabilir. Ancak genel olarak bankaya duyulan güvenin ve şube ağının yaygın olmasının, bu yüksek mevduat oranını sağladığı söylenebilir. Uygulama konusu altı banka arasında en yüksek mevduat faizini; Tablo 11'de incelendiği üzere, %16,8 oranı ile Halk Bankası vermektedir. Ancak toplam sektör içerisindeki mevduata ödenen faiz payı %10'da kalmıştır.

İlk altı büyük bankanın toplam sektör içerisindeki mevduata ödenen faiz payı %74'tür. Bu da; uygulamaya dahil edilmeyen bazı özel sermayeli bankalar, yabancı bankalar ve kalkınma ve yatırım bankaları da dahil olmak üzere tam 40 adet bankaya, toplam %26'lık bir pay düşmesi demektir.

3.1.2. Verilen Ücret ve Komisyon Giderleri

Türkiye'deki ilk altı büyük bankanın, kullandıkları hizmetler sonucu ödedikleri ücret ve komisyon giderleri ile bunların faaliyet giderlerine (faiz giderleri ile net ücret ve komisyon giderleri) oranı aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 6. Altı Büyük Bankanın Verilen Ücret ve Komisyon Giderleri
(Bin YTL)

Banka	Verilen Ücret ve Komisyon	Faaliyet Giderleri (Faiz Giderleri + Verilen Ücret ve Komisyon Giderleri)	Verilen Ücret ve Komisyon / Faaliyet Giderleri
Akbank	**116.181**	**2.563.296**	**0,04532485**
Garanti B.	**201.131**	**2.246.670**	**0,08952405**
Halk B.	**23.951**	**1.969.130**	**0,01216324**
İş B.	**68.533**	**3.200.614**	**0,02141245**
Vakıflar B.	**71.564**	**1.867.541**	**0,03831991**
Ziraat B.	**27.203**	**3.654.082**	**0,00744455**
Altı Banka Toplamı	**508.563**	**15.501.333**	**0,03280769**
Sektör Toplamı	**822.800**	**21.766.512**	**0,03780119**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Garanti Bankası'nın ödemiş olduğu ücret ve komisyon miktarının diğer bankalara oranlara yüksek olmasının nedenlerinden biri, bankanın finansal kiralamayı diğer bankalardan daha fazla kullanması olarak gösterilebilir.

Ziraat Bankası'nın faiz giderlerinin yüksekliğine karşın verilen ücret ve komisyonların çok düşük miktarda olması, en düşük verilen ücret ve komisyon / faaliyet giderleri oranına sahip olmasını sağlamaktadır.

Genel olarak incelenen bankaların ve sektör ortalamasının çok düşük oranlara sahip olması, işlemlerde dışarıdan hizmet sağlanması yolunun tercih edilmediği şeklinde yorumlanabilir.

3.1.3. Diğer Faaliyet Giderleri

Bu başlık atında, bankaların diğer faaliyet giderlerinin başlıcaları olan personel giderleri, kıdem tazminatı karşılığı, maddi duran varlık amortisman giderleri, reklam ve ilan giderleri ile söz konusu gider kalemlerinin toplam diğer faaliyet giderlerine oranı incelenmektedir.

Tablo 7. Altı Büyük Bankanın Diğer Faaliyet Giderleri

(Bin YTL)

Banka	Personel Giderleri	Kıdem Tazminatı Karşılığı	Maddi Duran V. Amortisman Giderleri	Reklam ve İlan Giderleri	Toplam Diğer Faaliyet Giderleri
Akbank	**296.022**	**2.480**	**48.386**	**34.254**	**778.456**
Garanti B.	**292.274**	**3.973**	**67.812**	**48.682**	**814.490**
Halk B.	**229.598**	**12.538**	**24.481**	**4.371**	**443.647**
İş B.	**534.800**	**9.086**	**55.488**	**91.278**	**1.000.906**
Vakıflar B.	**214.334**	**8.625**	**33.443**	**11.204**	**458.355**
Ziraat B.	**390.404**	**27.079**	**19.858**	**2.149**	**703.115**
Altı Banka Toplamı	**1.957.432**	**63.781**	**249.468**	**191.938**	**4.198.969**
Sektör Toplamı	**3.637.476**	**87.585**	**416.744**	**353.807**	**7.852.994**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

İş Bankası ve Ziraat Bankası'nın personel ücretleri, şube sayılarıyla doğru orantılı olarak, diğer bankalardan daha fazladır. Rakamın yüksekliğinde personel ücretlendirme politikasının etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Ziraat Bankası'nın kıdem tazminatı karşılığında da birinci sırada olması, çok sayıda uzun süreli çalışan personele sahip olması olarak gösterilebilir, bunda kamu sermayeli bir banka olmasının etkisi göz ardı edilemez. İş Bankası'nın ise, personel giderlerinin yüksekliğine rağmen kıdem tazminatının görece düşüklüğü, daha yeni bir kadroyla çalışılması ve/veya mevcut kadronun yüksek ücretlendirilmesinden kaynaklanıyor olabilir. Diğer özel sermayeli bankaların düşük kıdem tazminatı karşılığı tutarına sahip olmaları, sürekli yenilenen genç bir kadro ile çalıştıkları anlamına gelebilir.

Özel sermayeli bankaların, kamu bankalarından daha fazla maddi duran varlık amortisman giderleri olduğu görülmektedir. Bu durum, kamu bankalarının son yıllarda fazla maddi duran varlık alımı yapmamasından kaynaklanıyor olabilir. Buna karşılık, rekabet içerisindeki özel bankalar şube ağlarını genişletmeye çalışmakta ve daha fazla maddi duran varlık alımı yapmaktadırlar.

Reklam ve ilan giderlerinin özel bankalar için bu kadar yüksek olmasının sebebi de rekabettir. Bankalar, değişen ekonomik ve sosyal koşullara ayak uydurmakta, hizmet yelpazelerini genişleterek, bu yeni hizmetleri tanıtmak ve tutundurmak için yazılı ve görsel iletişim araçlarını kullanmaktadırlar. Ziraat Bankası'nın ise neredeyse hiç reklam ve ilan gideri yapmadığı görülmektedir. Bir kamu bankası olmasının fon sahiplerine verdiği güven ve yaygın şube ağı ile, reklam ve ilan giderlerinin artırılmaya gerek duyulmaması olasıdır.

Aşağıdaki tabloda, uygulama konusu gider kalemlerinin toplam diğer faaliyet giderlerine oranı gösterilmektedir.

Tablo 8. Altı Büyük Bankanın Diğer Faaliyet Giderleri Yatay Analizi
(%)

Banka	Personel Giderleri	Kıdem Tazminatı Karşılığı	Maddi Duran V. Amortisman Giderleri	Reklam ve İlan Giderleri
Akbank	**38,02681**	**0,31857**	**6,21563**	**4,40024**
Garanti B.	**35,88429**	**0,48778**	**8,32570**	**5,97699**
Halk B.	**51,75240**	**2,82612**	**5,51812**	**0,98524**
İş B.	**53,43159**	**0,90777**	**5,54377**	**9,11953**
Vakıflar B.	**46,76157**	**1,88172**	**7,29630**	**2,44439**
Ziraat B.	**55,52491**	**3,85129**	**2,82428**	**0,30563**
Altı Banka Toplamı	**46,61696**	**1,51896**	**5,94117**	**4,57107**
Sektör Toplamı	**46,31960**	**1,11530**	**5,30681**	**4,50537**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Ziraat Bankası ve İş Bankası'nın geniş şube ağı göz önünde bulundurulduğunda toplam diğer faaliyet giderlerinin %50'sinden fazlasının personel giderleri olması şaşırtıcı değildir. Halk Bankası ise, bünyesine devredilen bankalarla

beraber personel sayısında da doğal bir artış yaşadığı için %51 oranında personel giderleri görülmektedir.

Oranlara bakıldığında, özel sermayeli ve kamu sermayeli bankalar arasındaki diğer faaliyet giderleri kalemleri farklılıkları daha net görülebilmektedir. Kamu sermayeli bankaların özel bankalara oranla daha fazla kıdem tazminatı karşılığı/toplam diğer faaliyet giderleri oranına sahip olduğu göze çarpmaktadır. Reklam giderlerinde ise özel sermayeli bankaların kamu bankalarından daha yüksek oranlara sahip olduğu görülmektedir. Özellikle İş Bankası'nın toplam diğer faaliyet giderleri içerisinde reklam ve ilan giderlerine harcadığı kısım %9'dan fazladır.

Aşağıdaki tabloda aktif büyüklüklerine göre seçilen ilk altı büyük bankanın diğer faaliyet gideri kalemlerinin toplam sektör içerisindeki payları gösterilmiştir.

Tablo 9. Altı Büyük Bankanın Diğer Faaliyet Giderleri Dikey Analizi

(%)

Banka	Personel Giderleri	Kıdem Tazminatı Karşılığı	Maddi Duran V. Amortisman Giderleri	Reklam ve İlan Giderleri	Toplam Diğer Faaliyet Giderleri
Akbank	**8,13811**	**2,83153**	**11,61048**	**9,68154**	**9,9128**
Garanti B.	**8,03507**	**4,53616**	**16,27185**	**13,7594**	**10,3717**
Halk B.	**6,31201**	**14,31523**	**5,87434**	**1,23541**	**5,6493**
İş B.	**14,70250**	**10,37392**	**13,31464**	**25,79881**	**12,7455**
Vakıflar B.	**5,89238**	**9,84757**	**8,02483**	**3,16669**	**5,8366**
Ziraat B.	**10,73282**	**30,91739**	**4,76503**	**0,60739**	**8,9534**
Altı Banka Topl.	**53,81291**	**72,82183**	**59,86120**	**54,24935**	**53,4696**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Altı büyük bankanın söz konusu gider kalemlerinde, geri kalan 40 adet bankanın toplamından daha fazla oranlara sahip olduğu görülmektedir. Sektördeki personel giderlerinin %53'ü, kıdem tazminatı karşılığının %72'si, maddi duran varlık amortisman giderlerinin %59'u, reklam ve ilan giderlerinin %54'ü, toplam diğer faaliyet giderlerinin %53'ü; ilk altı büyük bankaya aittir.

Ziraat Bankası'nın kıdem tazminatı karşılığı kaleminde, İş Bankası'nın ise reklam ve ilan giderleri kaleminde sahip oldukları yüksek oranların, bu sonuçta etkili

rol oynadığı dikkat çekmektedir. Özel sermayeli bankaların maddi duran varlık amortisman giderleri, kamu sermayeli bankalara oranla sektör toplamına daha fazla etki etmektedir.

3.2. GELİR HESAPLARI

Bu bölümde; bankaların en önemli gelir kalemi olan faiz gelirleri ile net ücret ve komisyon gelirleri incelenecektir. Bankalar, yaptıkları işlemlerde ücret ve komisyon ödeyen taraf oldukları gibi, ödeyen taraf da olabilirler. Verilen ücret ve komisyonlar; diğer gider kalemleri gibi, fiyatlandırmayı etkileyen bir kalemdir.

3.2.1. Faiz Gelirleri

Bankaların en önemli gelir kalemini oluşturan faiz gelirleri Türkiye'deki ilk altı büyük bankada, Haziran 2007 dönemi için aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir. Kredilerden alınan faizler; tüm Türk Lirası ve yabancı para; kısa, orta ve uzun vadeli kredilerinden alınan faizleri kapsar. Merkez Bankası aracılığıyla diğer bankalara verilen borçlar karşılığında alınan faizler, bankalardan alınan faizler kısmında incelenmektedir.

Tablo 10. Altı Büyük Bankanın Faiz Gelirleri

(Bin YTL)

Banka	Kredilerden Alınan Faiz	Bankalardan Alınan Faiz	Menkul Değerlerden Alınan Faiz	Diğer Faiz Gelirleri	Toplam
Akbank	**2.431.707**	**48.129**	**1.393.783**	**92.235**	**3.965.854**
Garanti B.	**1.856.114**	**111.174**	**1.063.786**	**278.765**	**3.309.839**
Halk B.	**1.159.815**	**33.734**	**1.468.921**	**96.920**	**2.759.390**
İş B.	**2.430.113**	**130.811**	**1.680.441**	**206.343**	**4.447.708**
Vakıflar B.	**1.521.073**	**102.169**	**767.580**	**195.257**	**2.586.079**
Ziraat B.	**1.432.929**	**102.339**	**3.620.410**	**370.681**	**5.526.359**
Altı Banka Topl.	**10.831.751**	**528.356**	**9.994.921**	**1.240.201**	**22.595.229**
Sektör Toplamı	**17.898.971**	**991.181**	**12.219.958**	**1.746.445**	**32.856.555**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Genel olarak bakıldığında; Akbank ve İş Bankası'nın ilk sıralarda yer aldığı görülmekte, birbirine yakın rakamlarda kredilerden alınan faiz miktarları dikkati çekmektedir. Akbank, kredilerden alınan faiz miktarında, sektör toplamının yaklaşık olarak %13'üne sahiptir. Tablo 10'da gösterilen rakamlarda görüldüğü üzere, verilen kredilere uygulanan faizin diğer bankalardan çok yüksek olmaması; Akbank'ın fonlarını daha çok kredi olarak kullandırdığını göstermektedir.

Halk Bankası ve Ziraat Bankası'nın; Akbank'a yakın kredi faizi uygulamalarına rağmen daha düşük miktarda kredi faizi elde ettikleri gözlenmektedir. Bunun sebebi olarak, Halk Bankası ve Ziraat Bankası'nın ellerindeki fonların kredi olarak kullandırdıkları kısmından daha fazlasını menkul değerlere yatırmaları gösterilebilir.

Tablo 11. Altı Büyük Bankanın Ortalama Faiz Oranları

(%)

Banka	YTL		USD		EURO	
	Verilen Krediler	Mevduat	Verilen Krediler	Mevduat	Verilen Krediler	Mevduat
Akbank	**22,12**	**15,31**	**7,31**	**3,97**	**5,55**	**2,42**
Garanti B.	**24,94**	**15,77**	**7,54**	**4,13**	**5,97**	**2,57**
Halk B.	**21,35**	**16,82**	**8,00**	**4,18**	**6,50**	**2,09**
İş B.	**22,25**	**15,86**	**7,21**	**3,61**	**5,79**	**2,23**
Vakıflar B.	**21,02**	**15,44**	**7,38**	**3,83**	**5,81**	**3,02**
Ziraat B.	**22,14**	**14,19**	**6,34**	**3,04**	**4,56**	**2,26**
Sektör Ortalaması	**17,40**	**10,66**	**5,38**	**2,74**	**5,01**	**1,85**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Görüldüğü üzere, verilen kredilere uygulanan faizler, belli piyasa koşulları içerisinde oluşturulduğundan, birbirine yakın rakamlardır. Garanti Bankası'nın en pahalı krediyi verdiği görülmektedir, banka kâr marjını diğer bankalara oranla biraz daha yüksek tutmuştur. Halk Bankası'nın en ucuz ikinci krediyi verirken, mevduata en yüksek faizi verdiği görülmektedir. Mevduata uygulanan faiz, kamu bankaları ortalaması olan %15,48'in çok üzerindedir. Bankanın mevduata yüksek faiz vererek fonlarını artırmaya çalıştığı söylenebilir. Ziraat Bankası ise, mevduata en düşük faizi

vermekte fakat mevduat yönünden fon sıkıntısı çekmemektedir. Pek çok resmi kurum ve kuruluşa ait maaşların da bu bankaya yatmasının etkisi olabilir. Akbank, Garanti Bankası ve İş Bankası'nın, özel bankalar sektör ortalaması olan %16,86 oranından daha düşük oranda mevduat faizi belirlemiş olmaları; sektördeki bazı bankaların çok yüksek faiz oranlarıyla mevduat toplamaya çalışmasından kaynaklanmaktadır.

Aşağıdaki tabloda, uygulama konusu ilk altı büyük bankanın faiz geliri kalemlerinin toplam faiz gelirlerine oranları görülmektedir.

Tablo 12. Altı Büyük Bankanın Faiz Gelirlerinin Yatay Analizi

(%)

Banka	Kredilerden Alınan Faiz / Toplam Faiz	Bankalardan Alınan Faiz / Toplam Faiz	Menkul Değerlerden Alınan Faiz / Toplam Faiz	Diğer Faiz Gelirleri / Toplam Faiz
Akbank	**61,31609**	**1,21358**	**35,14458**	**2,3257**
Garanti B.	**56,07867**	**3,35889**	**32,14011**	**8,4223**
Halk B.	**42,03157**	**1,22251**	**53,23354**	**3,5123**
İş B.	**54,63742**	**2,94108**	**37,78217**	**4,6393**
Vakıflar B.	**58,81773**	**3,95073**	**29,68122**	**7,5503**
Ziraat B.	**25,92898**	**1,85183**	**65,51166**	**6,7075**
Altı Banka Toplamı	**47,93822**	**2,33835**	**44,23465**	**5,4887**
Sektör Toplamı	**54,47610**	**3,01669**	**37,19184**	**5,3153**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Bu tabloda en dikkat çekici rakam olarak Ziraat Bankası'nın toplam faiz gelirleri içerisinde %65,5 oranında menkul değerlerden alınan faiz görülmektedir. Bu rakam %25'lik kredilerden alınan faiz oranının çok daha üzerindedir. Topladığı mevduat oranına da bakarak, bankanın kullandırdığı kredi oranının düşük olduğu söylenebilir. Bu da kamu fonlanmasından kaynaklanan, menkul değerlerden alınan faiz oranındaki yükseklikle açıklanabilir. Ziraat Bankası'nı %53'lük menkul değerlerden alınan faiz/toplam faiz oranıyla Halk Bankası izlemektedir. Söz konusu

iki kamu bankasının topladıkları fonları yüksek oranda; hazine bonosu, devlet tahvili gibi menkul değerlere yatırdıkları görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda, uygulama konusu bankaların faiz gelirlerinin sektör toplamlarına oranları gösterilmektedir.

Tablo 13. Altı Büyük Bankanın Faiz Gelirleri Dikey Analizi

(%)

Banka	Kredilerden Alınan Faiz / Sektör Toplamı	Bankalardan Alınan Faiz / Sektör Toplamı	Menkul Değerlerden Alınan Faiz / Sektör Toplamı	Diğer Faiz Gelirleri / Sektör Toplamı	Toplam Faiz Gelirleri / Sektör Toplamı
Akbank	**13,5857**	**4,8557**	**11,4057**	**5,2813**	**12,0702**
Garanti B.	**10,3699**	**11,2163**	**8,7053**	**15,9618**	**10,0736**
Halk B.	**6,4797**	**3,4034**	**12,0206**	**5,5495**	**8,3982**
İş B.	**13,5768**	**13,1974**	**13,7516**	**11,8150**	**13,5367**
Vakıflar B.	**8,4981**	**10,3078**	**6,2813**	**11,1802**	**7,8708**
Ziraat B.	**8,0056**	**10,3249**	**29,6270**	**21,2248**	**16,8196**
Altı Banka Topl.	**60,5160**	**53,3057**	**81,7917**	**71,0128**	**68,7693**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Oranlara bakıldığında; incelen ilk altı büyük bankanın menkul değerlerden alınan faiz oranının, sektör toplamının %81'i olduğu görülmektedir. Kamu fonlanmasında ağırlıklı olarak kullanılan kamu sermayeli bankaların uygulama dahilinde olması, bu durumun sebebi olarak gösterilebilir. Toplam faiz gelirlerinde, sektör toplamının neredeyse %69'luk kısmının ilk altı büyük banka tarafından elde edildiği görülmektedir.

Akbank ve İş Bankası'nın her birinin, kredilerden alınan faiz kaleminde sektör toplamının %13,5 oranına sahip oldukları görülmektedir. Sektör ortalamasının üzerinde kredi faiz oranı uygulamalarının bu konuda etkili olabileceği düşünülebileceği gibi; fonların menkul değerlere yatırılması yerine ağırlıklı olarak kredi şeklinde kullandırılması yönünde bir portföy oluşturulması da etkilidir. Çünkü en yüksek faiz oranına sahip Garanti Bankası, toplam faiz gelirlerinin ancak %10'luk

bir payına sahiptir. Fiyatın yüksekliğinden dolayı müşteri kaybı ilk akla gelen sebep olmakla beraber; Garanti Bankası'nın kullandırdığı fon portföyünde bankalara kullandırılan kredilerin ve menkul değerlere yatırılan miktarın, kredi olarak kullandırılan tutara yakın olduğu görülmektedir.

Kredilerden alınan faize değinilirken, uygulama konusu bankaların kullandırdıkları kredilerin, takipteki kredilerinin ve bunlar için ayrılan karşılıkların incelenmesinde fayda vardır. Aşağıdaki tabloda uygulama konusu ilk altı büyük bankaya ait veriler gösterilmektedir.

Tablo 14. Altı Büyük Bankanın Kredi Analizi

(Bin YTL)

Banka	Krediler	Takipteki Krediler	Özel Karşılıklar (-)	Toplam
Akbank	**33.360.489**	**746.413**	**746.413**	**33.360.489**
Garanti B.	**32.732.284**	**767.546**	**499.079**	**33.000.751**
Halk B.	**14.729.891**	**1.076.647**	**1.061.429**	**14.745.109**
İş B.	**31.138.401**	**1.438.069**	**1.438.069**	**31.138.401**
Vakıflar B.	**18.860.828**	**1.084.909**	**1.084.909**	**18.860.828**
Ziraat B.	**18.823.380**	**339.139**	**271.140**	**18.891.379**
Altı Banka Toplamı	**149.645.273**	**5.452.723**	**5.101.039**	**149.996.957**
Sektör Toplamı	**242.631.898**	**8.934.406**	**7.983.181**	**243.583.123**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Görüldüğü üzere, özel sermayeli bankaların kredi tutarları, kamu sermayeli bankaların verdikleri kredi tutarının neredeyse iki katıdır. Buna karşılık Akbank ve Garanti Bankası'nın takipteki kredi miktarı; Halk Bankası, İş Bankası ve Vakıflar Bankası'ndan daha azdır. Akbank, İş Bankası ve Vakıflar Bankası'nın; takipteki kredi tutarlarını tamamı için karşılık ayırdığı görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda, altı büyük bankanın yatay kredi analizi yapılmaktadır. Takipteki kredilerin ve ayrılan karşılıkların, verilen kredi miktarlarına oranı gösterilmektedir.

Tablo 15. Altı Büyük Bankanın Yatay Kredi Analizi

(%)

Banka	Takipteki Krediler / Krediler	Özel Karşılıklar / Krediler	Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler
Akbank	**2,237**	**2,237**	**100**
Garanti B.	**2,345**	**1,525**	**65,022**
Halk B.	**7,309**	**7,206**	**98,586**
İş B.	**4,618**	**4,618**	**100**
Vakıflar B.	**5,752**	**5,752**	**100**
Ziraat B.	**1,802**	**1,440**	**79,949**
Altı Banka Toplamı	**3,644**	**3,409**	**93,550**
Sektör Toplamı	**3,682**	**3,290**	**89,353**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Halk Bankası'nın takipteki kredi oranının diğer beş bankaya oranla yüksek olduğu ve takipteki kredilerinin %98'i oranında karşılık ayırdığı görülmektedir. Garanti Bankası ve Ziraat Bankası'nın sektör ortalamasından daha düşük oranda karşılık ayırdıkları dikkat çekmektedir. Ancak takipteki kredilerin toplam kredilere oranının düşük olması sebebiyle, söz konusu bankaların takipteki kredilerinin tamamına karşılık ayırmak ihtiyacı hissetmedikleri düşünülebilir. Ziraat Bankası'nın takipteki kredi / kredi oranı diğer uygulama konusu bankalardan daha düşüktür. Akbank ve Garanti Bankası ile birlikte, Ziraat Bankası'nın daha sıkı bir kredilendirme politikası uyguladıkları düşünülebilir.

Genel olarak, sektör rakamlarına bakıldığında takipteki kredi oranının çok yüksek olmadığı, bu tip krediler için yüksek oranda karşılık ayrıldığı söylenebilir. Altı büyük bankanın ayırdığı karşılık oranı %98 ile sektör karşılık oranından daha fazladır, uygulama konusu bankaların takipteki kredileri ile ilgili olarak ihtiyatlı davrandıkları söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda, altı büyük bankanın dikey kredi analizi yapılmakta ve bankaların kredi, takipteki kredi ve ayrılan karşılıklar tutarları sektör rakamlarıyla karşılaştırılmaktadır.

Tablo 16. Altı Büyük Bankanın Dikey Kredi Analizi

(%)

Banka	Krediler	Takipteki Krediler	Özel Karşılıklar (-)	Toplam
Akbank	**13,74942**	**8,35436**	**9,34981**	**13,69573**
Garanti B.	**13,49051**	**8,59090**	**6,25163**	**13,54804**
Halk B.	**6,07087**	**12,05057**	**13,29581**	**6,05342**
İş B.	**12,83359**	**16,09585**	**18,01373**	**12,78348**
Vakıflar B.	**7,77343**	**12,14304**	**13,58993**	**7,74307**
Ziraat B.	**7,75799**	**3,79587**	**3,39639**	**7,75561**
Altı Banka Toplamı	**61,67584**	**61,03061**	**63,89732**	**61,57937**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

İncelenen rakamlara bakıldığında, sektör toplamının yine büyük bir kısmının ilk altı bankaya ait olduğu görülmektedir. İş Bankası, sektör toplamının %16'sı oranında takipteki kredi miktarına sahiptir. Bankanın kullandırdığı kredi oranının yüksekliğine rağmen, Akbank ve Garanti Bankası'nın daha fazla kredi oranına sahip olmaları, buna karşılık daha düşük takipteki kredi oranına sahip olmaları; İş Bankası'nın takipteki kredi oranının yüksekliğini kullandırılan kredi oranının yüksekliğiyle açıklamayı geçersiz kılmaktadır. Bankanın kredilendirme politikasını tekrar gözden geçirmesi gerektiği, kredi değerlendirme sürecinde daha dikkatli davranılması ve kredilendirme kriterlerini sıkılaştırması gerektiği söylenebilir.

3.2.2. Alınan Ücret ve Komisyon Gelirleri

Tablodaki verilere bakıldığında, bankaların ücret ve komisyon gelirlerinin ödedikleri ücret ve komisyon giderlerinden daha fazla olduğu görülmektedir. Bankaların menkul kıymet alım satımı, emanetçilik, ticari senet tahsili, fatura tahsili ve ödenmesi, kiralık kasa işletilmesi, havale işlemleri, teminat ve kefalet mektupları verilmesi gibi bankacılık işlemlerinden ücret ve komisyon almaları; bu sonucu doğal hale getirmektedir.

Tablo 17. Alınan Ücret ve Komisyon Gelirleri

(Bin YTL)

Banka	Alınan Ücret ve Komisyon	Toplam Faaliyet Geliri	Alınan Ücret ve Komisyon / Toplam Faaliyet Geliri
Akbank	**601.354**	**2.530.344**	**0,237657014**
Garanti B.	**817.681**	**2.718.323**	**0,300803473**
Halk B.	**180.901**	**1.219.131**	**0,148385202**
İş B.	**627.259**	**2.493.858**	**0,251521538**
Vakıflar B.	**233.189**	**1.255.562**	**0,185724799**
Ziraat B.	**394.459**	**2.472.862**	**0,159515169**
Altı Banka Toplamı	**2.854.843**	**12.690.080**	**0,224966509**
Sektör Toplamı	**4.508.472**	**19.362.680**	**0,232843381**

Kaynak: TBB'nin resmi internet sitesi olan www.tbb.org.tr adresinden derlenmiştir.

Rakamlara bakıldığında; özel sermayeli bankalar olan Garanti Bankası, İş Bankası ve Akbank'ın alınan ücret ve komisyon miktarının kamu sermayeli bankalara oranla çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu da, söz konusu bankaların kredi kullandırmak dışındaki bankacılık hizmetlerine kamu sermayeli bankalardan daha fazla yöneldiklerini göstermektedir. Son yıllarda talebi hızla artan bireysel emeklilik, hayat sigortası gibi alanlarda uzmanlaşan bankaların alınan ücret ve komisyon oranlarının yüksek olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Bankalar, para ve kredi yapan kuruluşlar olmalarının yanı sıra; ekonomik düzende çeşitli mali ve sosyal hizmetleri de yerine getirmektedirler. Atıl durumdaki fonları toplayarak, ekonomide ihtiyacı olan kişi ve kuruluşlara kaynak sağlarlar. Dolayısıyla, bankacılık sektöründe güven unsuru bankaların aracılık görevlerine yerine getirmesinde çok önemlidir. Bankalar, yarattıkları kaydî paranın yanı sıra, para politikası uygulama aracı olarak da ekonomide etkilidirler.

Bankacılık sektörü, hızlı ekonomik büyüme ve gelişme için anahtar konumda olan bir sektördür. Bankacılık sektörünün sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi, makroekonomik istikrarın sağlanması için gereklidir.

Banka gelir tabloları da özellikle bankanın gelir-gider yapısını ortaya koyan çok önemli bir finansal tablodur. Banka hakkında bilgi edinmek isteyen herkesin rahatlıkla başvurabileceği finansal tabloların başında gelen gelir tablosu bankanın belli dönemde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile yaptığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış bir biçimde gösteren, dönemin sonuçlarını kâr ya da zarar olarak özetleyen, çok önemli bir finansal tablodur.

Bankalarda fiyatlama işlemi yapılırken öncelikle maliyetler göz önünde bulundurulur. Bu maliyetler kısaca; kaynak maliyeti, vergi ve yasal yükümlülüklerden doğan maliyetler, işlem maliyetleri ve bankanın üstlendiği risklerin maliyetlerinden oluşur. Kredi gelirleri ise; faiz geliri ile alınan ücret ve komisyon gelirinden oluşur. Bankaların fiyatlamasında kredinin vadesi ve geri ödeme koşulları, müşterinin kredi değerliliği, rekabet durumu ve rakip firmaların politikaları da etkilidir. Kredi verilmeden önce müşterinin finansal durumunu, maruz kaldığı veya gelecekte kalması muhtemel risklerin, bu risklerden ne oranda etkileneceğinin ve kredi konusu yatırımın ayrıntılı bir incelemesi yapılmalıdır. Bu şekilde banka, söz konusu müşteri ve yatırım için uygun kredi limitini belirleyebilir, karşılaşabileceğini tahmin ettiği risklerden korunmak için teminatların arttırılmasını isteyebilir, üstlendiği risk için daha yüksek bir fiyatlandırma yapabilir.

Bankacılık sektörü ekonomideki dalgalanmalardan en çok etkilenen sektördür. Bu yüzden bu sektörün kârlılığı ve etkinliği, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Genel ekonomideki olumsuz gelişmeler, bankacılık sektöründeki aksaklık ve kötü gidişatla beslenerek daha büyük ve uzun süreli krizlere yol açmaktadır.

1980'li yıllarda başlayan mali liberalizasyon süreciyle, bankacılık dahil bütün mali sistemde yapısal değişiklikler uygulamaya konmuş; faiz oranları ve döviz kurlarındaki sınırlamaların kalkması da, bu yapısal değişikliklerin hızla yerleşmesinde önemli rol oynamıştır. Reform niteliğindeki bu yapısal değişiklikler, bankacılık sektörünün ve mali sistemin gelişmesini ve büyümesini sağlamıştır. Fakat 1990'lı yıllardaki olumsuz gelişmeler bankacılık sektörünün mali bünyesinin önemli ölçüde bozulmasına neden olmuş, bankalar, uzun süre çok yüksek riskli bir ortamda çalışmışlardır. Bu dönemde hızla artan kamu kesimi borçlanma gereği ve bütçenin finansmanında kamu bankaları kaynaklarının kullanılması bu süreci hızlandırmıştır.

2000'li yıllara gelindiğinde bankacılık sektörü çok ciddi bir riske maruz kalmış, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması, bankaların mali bünye sorunlarının çözülmesi, kaçınılmaz hale gelmiştir. Diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de yaşanan ekonomik krizlerin ve banka krizlerinin ardından, bankaların risk yönetimleri ile ilgili kurallar koyulmuştur. Ekonomi ve bankacılık sektörü, yaşanan derin krizlerin ardından toparlanma sürecine geçmiştir.

Türkiye'deki aktif büyüklüklerine göre seçilen ilk altı büyük bankanın bilanço ve gelir tablosu verilerine bakılarak; Ziraat Bankası'nın mevduata en düşük faizi vermesine rağmen en fazla mevduat mevcuduna sahip olduğu, bankanın elde ettiği fonları kredi olarak kullandırmak yerine %65 oranında menkul kıymetlere yatırdığı, kullandırdığı kredilerin yalnızca %3 oranında takibe girdiği ve ihtiyatlı davranarak, takipteki kredilerin neredeyse tamamı için karşılık ayırdığı gözlenmektedir. Personel giderleri ve kıdem tazminatı giderlerinin yüksekliğine karşılık, maddi duran varlık amortismanı ile reklam ve ilan giderleri uygulama konusu diğer bankalara oranla daha düşüktür.

Özel sermayeli bankaların kamu sermayeli bankalara oranla kullanılan kredilere verilen faiz miktarları daha fazladır. Özel sermayeli bankaların alınan ücret ve komisyon gelirleri daha fazladır, bu da özel sermayeli bankaların kredi vermek dışındaki bankacılık işlemlerinde kamu bankalarından daha fazla etkin olduğunu göstermektedir. Özel sermayeli bankaların reklam ve ilan giderleri, kamu sermayeli bankalardan daha yüksektir. Rekabet yoğun olduğu için, özel bankalar reklam, promosyon ve kampanyalara önem vermekte; kamu sermayeli bankalar ise kendilerine duyulan güven ve yaygın şube ağı ile reklam ve ilan giderlerini yüksek tutmaya gerek duymamaktadırlar. Özel sermayeli bankaların fonlarını daha yüksek oranda kredi olarak kullandırdıkları göze çarpmaktadır. Bunda, söz konusu bankaların kredi politikalarının yanı sıra, özel sermayeli bankaların kredi kullandırma şartlarının daha esnek olması da etkilidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKGÜÇ, Öztin; **Finansal Yönetim,** 7. b. , İstanbul: Avcıol Yayıncılık, 1998.

ARDA, Erhan; **Ekonomi Sözlüğü**, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Sti., 2002.

BAUGHN, William H. ve WALKER, Charls E.; **The Banker's Handbook**, United States of America: Richard D. Irwin Inc., 1978.

BABUŞCU, Şenol; Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, Ankara: 4C Basım Hizmetleri, 2005.

BERK, Niyazi; **Bankacılığın Dışa Açılması ve Dış Kredi İlişkisi,** YKB AŞ. Yayınları, No: 4, 1999.

BERK, Niyazi ; **Kredi Yönetimi**, İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2001.

ÇOLAK, Ömer Faruk ve ÇERMİKLİ, A. Hakan; **Para Banka Sözlüğü**, İstanbul: Alkım Yayınevi, 1998.

EHRMANN Michael, GAMBACORTA Leonardo, MARTINEZ - PAGES Jorge, SEVESTRE ; " **Fınansal Systems And The Role Of Banks In Monetary Polıcy Transmission In The Euro Area**",
http://www.bde.es/informes/be/docs/dt0118e.pdf/12.08.2007.

EROĞLU, Zeynep Ada; **Türk Bankacılık Sisteminde Kaynak Maliyeti,** Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu MSPD Çalışma Raporları: 2001-5.

EYÜPGİLLER Servet; **Banka İşletmeciliği Bilgisi,** Ankara: Sözkesen Matbaacılık Tic. Ltd. Şti., 2003.

HEDİLİ H. Avni, YENİ Balamir, GÖKKENT Gıyas, AKAR İhsan, ERATALAR Sedat; **Türk Bankacılık Sisteminde Maliyetler**, Lebib Yalkın Yayınları, Yayın No: Tüsiad-T/ 2002-12/ 348, 2002.

KARACAN Sami; **Banka Muhasebesi,** Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Yayın No:39, 2000.

KASHYAP Anil K., STEIN Jeremy C.; " **The Role Of Banks In Monetary Policy: A Survey With Implications For The European Monetary Union** ", http://www.chicagofed.org/publications/economicperspectives/1997/epsepoct97a.pdf /30.07.2007.

ÖZKAN, Turgut; **Ulusal ve Uluslararası Bankacılıkta Rekabet**, İktisat Dergisi, Sayı: 387, Şubat-Mart 1999.

PARASIZ, İlker; **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, İstanbul: Banksis Yayınları, 2000.

PARASIZ, İlker; **Para Banka ve Finansal Piyasalar,** Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1997.

PERRY, F.E. ve RYDER, F.R.; **Thomson's Dictionary of Banking**, Londra: Sir Isaac Pitman and Sons Ltd. Sti., 1965.

RODOPLU, Gültekin; **Bankacılıkta İstanbul Yaklaşımı ve Uygulamaları**, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Nisan 2003, Sayı: 18.

RODOPLU, Gültekin; **Para ve Sermaye Piyasaları**, Isparta: Tuğra Ofset, 2002.

ROSE Peter S.; **Commercial Bank Management**, Boston: Irwin McGraw-Hill Edition, 1991.

SEVAL, Belkıs; **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi**, İstanbul: Avcıol Matbaası, 1990.

SUNGUR Turgut; **Bankacılar İçin Banka Tekniği**, 4. b., Ankara: Sözkesen Matbaacılık,1999.

ŞAKAR, Hakan; **Bankalarda Kredilendirme Teknikleri,** İstanbul: Ölümsüz Öyküler Yayım Ve Reklam Evi, 2002.

TAKAN, Mehmet; **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim,** 2. b. , Ankara: Nobel Yayıncılık, 2002.

YÜKSEL Ali Sait, YÜKSEL Aslı, YÜKSEL Ülkü; **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2004.

YÜZBAŞIOĞLU, A. Nejat; **Risk Yönetimi Konferansı**, Risk Yöneticileri Derneği-Finans Dünyası, İstanbul, 2003.

ZARAKOLU Avni; **Para ve Kredi Bilgisi**, Ankara: Sözkesen Matbaacılık Tic. Ltd. Şti., 2003.

http://www.ct.gov/dob/cwp/view.asp?a=2235&q=297884 /02.09.2007.

http://www.finansbank.com.tr/sss/mevduatguvencesi.jsp / 07.08.2007.

http://www.imkb.gov.tr/gelirtablosu/mtablodonem.htm/22.11.2006.

http://www.milliyet.com.tr/2007/05/05/yazar/uras.html/05.05.2007.

http://www.tbb.org.tr/turkce/temel_bankacilik/Tüketici%20Kredileri.doc/30.04.2007.

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/finist/bolumIII-3.pdf/22.04.2007.